

ואת ב'תורה

שבת פרשת יתרו תש"פ

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב **יצחק גינזבורג** שליט"א

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ

במי התאהב
המלך?

12

ארבע מהפכות לימוד מצוות האשה	29
הסיפור החסידי הרבנית חיה מושקא	32
מענות ותשובות תשובות הרב לשואלים	34
רמז בפרשה "אנכי ה' אלקיך"	36
המדור <i>אֵלֶיךָ</i> דרכי קבלת התורה	37

קצר
ואעניין!

בשביל מה ה' יורד?
נקודה מעובדת

שבעת המינים בעץ החיים
התוועדות ט"ו בשבט ח"א

עשר ירידות
התוועדות ט"ו בשבט ח"ב

יונדב בן רכב
שיעור לפרשת יתרו

"וישמע יתרו כהן מדין"
אור החיים על הפרשה

שבת שלום ומבורך
שפת אמת על הפרשה

מעין גנים
בחור וזקן

03

04

12

20

23

24

26

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל קוראי **ואביטה** היקרים, לפניכם גליון לפרשת יתרו, מלא בדברי תורה והתוועדויות חסידיקות לכל המשפחה.

מה בגליון?

נפתח עם **נקודה מעובדת** מתוך התוועדות ט"ו שבט — **בשביל מה ה' יורד?** — מתי ה' יורד לעולם ומדוע. משם נעבור לחלקה הראשון של ההתוועדות — **שבעת המינים בעץ החיים** — בו דרש הרב שבע הופעות של עץ החיים בתנ"ך, כנגד שבעת המינים בהם נשתבחה "ארץ החיים". עיקר השיעור הוא הסבר ארבעת פסוקי "עץ חיים" במשלי, **עם קירוב חכמת החיים הטמונה בפשט שלהם לחיינו שלנו**. בחלקו השני של השיעור — **עשר ירידות** — ביאר הרב את המובא בפרקי דרבי אליעזר אודות עשר ירידות שירד ה' לעולמו, מהותן ומשמעות הירידה של ה' ביחס להשגחתו התמידית. בשיעור הבא — **יונדב בן רכב** — משבוע פרשת יתרו בשנה שעברה, נקרא איך בני יונדב בן רכב מלמדים את עם ישראל לדבוק בצוואת אביהם. **באור החיים** על הפרשה נלמד על פרצוף פירושי אוה"ח לפסוק הראשון, **"וישמע יתרו כהן מדין"**. ובשפת אמת על הפרשה — **שבת שלום ומבורך** — על ברכת השבת שיכול העולם להכיל בזכות ישראל והתורה.

במעין גנים לפרשת יתרו — **בחור וזקן** — נקרא על מהות התגלות ה' בצורות שונות לעם ישראל. בארבע מהפכות נלמד על **לימוד מצוות האשה** והגדרים לכך בדברי הראשונים. בסיפור **החסידי** נקרא על בעלת ההילולא של כב שבט — **הרבנית חיה מושקא שניאורסון** — על מידותיה וכח ברכתה. **במענות ותשובות** נקרא על קבלת שכר על לימוד תורה והומואופתיה. וברמז **בפרשה** נקרא על הדיבר הראשון — **"אנכי ה' אלקיך"**. ונחתום עם **המדור לילדים** והשבוע ילמד אותנו רזי על **דרכי קבלת התורה** — איך נגיע מוכנים לקבלת התורה האישית שלנו.

הודעה חשובה: ביום ראשון הקרוב יתקיים שידור ישיר משיעור נשים לכבוד

הילולת הרבנית חיה מושקא בשעה 20:00. ניתן להאזין גם בפנימי-פון במספרים:

079-9211452 | 02-5434297 [פתוח לניידים כשרים]

**שבת שלום ומבורך,
המערכת**

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | **עיצוב:** דעה | **אביחיל** | **מערכת:** הרב יוסי פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

בשביל מה ה' יורד?

היא סוג של 'נפילה' למציאות ואילו הירידות האחרונות ממחישות שבעצם יש בכל ירידה כזו עליה גדולה (כתכלית עתידית נסתרת או באופן גלוי).

נקודת המפנה בתהליך הירידות היא מתן תורה, בו ניכר השינוי המוחלט בבריאה – כאשר נתבטלה גזרת "עליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה", וירידת ה' על הר סיני היא "צורך עליה" של משה רבינו אל האלקים. כאן ברור שאין מדובר בהתגלות חד-פעמית, או בתגובה למעשי האדם, אלא בשינוי קבוע – התורה נתנה למטה (ומכאן ואילך "לא בשמים היא") ובעם ישראל ובעולם כולו התחוללה התעלות קבועה ומתמידה. מתן תורה הוא חתונה בין המלך העליון לכלתו שבתחתונים – העליונים ("בני רומי" המרוממים) רואים ב'התאהבות' ה' בישראל נפילה, אך התורה ניתנת דווקא לתחתונים ("בני סוריא", המועדים לסור מהדרך). מכאן ואילך, כל ירידות ה' – גם בתגובה לחטא (כגילוי יג מדות הרחמים) – הן עוד 'התקבעות' של ה' בעולם.

תכלית הירידות היא הגאולה האמתית והשלמה, בה הופכת הירידה לעמידה יציבה (ללא חזית נפילה) – "ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים". כאשר הירידה (משער רד) מתממשת באופן מלא בדירה בתחתונים (משער דר) – תכלית הבריאה – מתברר כי לא רק ש"ירידה צורך עליה", אלא שתכלית העליה היא הירידה עצמה, וה' נוכח אתנו באופן מלא, שלם ולכתחילה.

הקב"ה נמצא תמיד בכל מקום – הוא מהווה את עולמנו בכל רגע, משגיח עליו לפרטי פרטים ונוכח בכל. ובכל זאת, ישנן הופעות אלקיות מיוחדות המצוינות כירידות ה' לעולם. החוויה הפשוטה שלנו היא "האלהים בשמים ואתה על הארץ", שהרי בדרך כלל ה' נסתר בעולמנו, וכל ירידה היא התגלות אלקית ברורה. אך מעבר לכך, כל ירידה היא 'אִינְפוּט' של 'אנרגיה אלקית' שמעבר לכח האלקי הרגיל שפועל בבריאה – גילוי המחולל בעולם שינוי של ממש, גורר תגובה מצד המציאות ומכה בה גלים עד סוף כל הדורות. כמובן, לפי כלל היסוד "ירידה צורך עליה", תכלית כל ירידה היא עליה – עליו ותיקון במציאות.

חז"ל מונים עשר ירידות של ה' לעולם במהלך ההיסטוריה כולה – מבריאת העולם עד לגאולה ותחית המתים – כאשר ההגיון של "ירידה צורך עליה" מתבטא גם בתהליך עליה פנימי במהלך הירידות: הירידות הראשונות הן בעקבות חטאים (חטא אדם הראשון, חטא דור הפלגה וחטאי סדום) – ה' 'טורח' לרדת אלינו, לראות-לדון את נפילותינו מקרוב ולהתייחס אליהן בתוכחה ובענישה (שתכליתה תיקון); הירידות הבאות הן הזדהות עם ירידת-נפילת בני ישראל למצרים (הירידה עם יעקב וההתגלות בסנה); הירידות בהמשך הן כבר התגלות אלקית חדשה ומרוממת (על הר סיני, במתן תורה ובסליחה על חטא העגל, ובאהל מועד, במינוי הסנהדרין ובגילוי מעלת משה); ועד להופעת ה' על הר הזיתים בגאולה. הירידות הראשונות מלמדות שכל ירידה

שבעת המינים בעץ החיים

קיצור מהלך השיעור

במפגש 'משפחתי' חמים של חברים ותיקים, סביב שלחן עם פירות ט"ו בשבט – לעילוי נשמת אחד מבני החבורה, השליח הרב שלמה-יצחק שוורץ ע"ה – דרש הרב שבע הופעות של עץ החיים בתנ"ך, כנגד שבעת המינים בהם נשתבחה "ארץ החיים". עיקר השיעור הוא הסבר ארבעת פסוקי "עץ חיים" במשלי, עם קירוב חכמת החיים הטמונה בפשט שלהם לחיינו שלנו – כמה פשוט ככה חשוב! – ו'נגיעות' של סודות ורמזים.

ההתקשרות לעץ החיים

בט"ו בשבט מתחילה השנה החדשה של העצים, ובפרט של "עץ החיים". אנחנו כמה ימים אחרי י' שבט, בו נוהגים לכתוב פ"נ לרבי, ופותחים אותו בבקשה להתקשר לאילנא דחיי – עץ החיים – כי י' שבט סמוך לט"ו בשבט. לעץ החיים יש שרשים – נשמות הצדיקים שמגלים לנו את פנימיות התורה; גזע – התורה שהם מגלים; ענפים – החסידים, כל ה'חילים' שקשורים לצדיקים דרך לימוד תורתם, הגזע; ובסוף, התכלית, היא הפירות – מעשים טובים והבאת אור ה' לעולם*. שנזכה להצמיח פירות מתוקים.

שבעת המינים – עץ הדעת ועץ החיים

יש שבעה מינים שהם "שבח ארץ ישראל"¹ – "ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש"². רבים מהם נכללים בדעות

השונות בחז"ל³ בזיהוי עץ הדעת, שהביא את המיתה לעולם – יש דעה שעץ הדעת היה גפן, יש דעה שהיה תאנה (כפי שמביא רש"י בפשט⁴), משום שממנו תפרו אחר כך בגדים לאדם וחיה) ויש דעה שהיה חטה. אכן, השרש האמתי של כל שבעת המינים הוא בעץ החיים – פירות ארץ ישראל שהיא "ארץ החיים". יש תופעה יפהפיה, שאיני חושב שדברנו עליה בעבר בקשר לשבעת המינים, שהביטוי "עץ החיים" מופיע שבע פעמים בתנ"ך – 'הוכחה' יפה שלעץ החיים יש שבעה סוגים, כנגד שבעת המינים של ארץ ישראל.

חלוקת שבע ההופעות

"עץ החיים" מופיע קודם כל, כמובן, בתחלת חומש בראשית – שם מתייחסים אליו שלשה פסוקים, שכבר נתבונן בהם. אחר כך, עץ החיים מופיע רק בעוד ספר אחד בתנ"ך – ספר משלי, שנקרא גם 'ספר החכמה' ונכתב על ידי שלמה המלך, החכם מכל אדם. שם הוא נקרא

ד ברכות מ, א.

ה בראשית ג, ז.

ו מדרש זוטא רות פ"א; אותיות דרבי עקיבא נוסח א' אות ט; ילקו"ש תהלים רמזים תתעד ו-תתפח.

נרשם ע"י איטיאל גלעדי לא מוגה. שיעור אנגלית ח"א. אור לט"ו שבט תש"פ – כפ"ח.

א ראה באריכות שיעור י"ד שבט ע"ד.

ב רש"י ברכות מא, א ד"ה 'ופליגא דרבי חנן' (ובכ"ד).

ג דברים ח, ח.

– המין הראשון, אליו מקבילה הופעת "עץ החיים" הראשונה – הוא לפני החטא, ויש בכחה לשמור ממנו.

"פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים"

אחר כך מופיע עץ החיים עוד פעמיים בספור: אחרי אכילת אדם וחווה מעץ הדעת, ה' מגרש אותם מהגן בנימוק "ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם"^א. בהקשר הזה, חיים האדם לעולם הם שליליים – כי הם ינציחו את הרע שהתערב בו^ב, בלי להשלים את התיקון ואת התהליך של "ירידה צורך עליה"^ג. האדם צריך לרדת-למות ואז לעלות, ואם יחיה כעת לעולם – לא יהיה טוב. לכן אמר ה' שיש לגרשו מהגן, "פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים".

הופעה זו מקבילה לספירת הבינה – החשש "פן ישלח ידו" מתייחס גם ליד שכלו של האדם, לנסיונו לאחוז בעץ החיים שלמעלה מדעתו באמצעות שיעורי הבנתו המצומצמת (לשון שעורה) ולעבור על האיסור לחקור "מה למעלה, מה למטה, מה לפני ומה לאחור"^ד. מחיצוניות הבינה (המנותקת מ"מותו ולא בחכמה") משתלשלת המיתה^ה, העונש-התיקון הנדרש כאן, ו"תורת אמן"^ו היא הדורשת כאן את ה"שמור" לנוקבא^ז, השמירה-האזהרה מאכילה מעץ החיים.

"עץ חיים", בלי ה הידיעה, והוא חוזר בארבעה פסוקים. אחד מהם הכי מפורסם ומוכר לנו, אבל נראה אותם אחד אחרי השני.

גם שבעת המינים לפי הקבלה מתחלקים לשלשה וארבעה. אפשר לחשוב שזו החלוקה לשלש הספירות הראשונות של הלב, חג"ת, וארבע הספירות הבאות, נהי"ם, אבל האריז"ל^א בהקבלת המינים לספירות מתחיל מחב"ד – חטה-שעורה-גפן הם כנגד חב"ד. אחר כך, ארבעת המינים הבאים – תאנה-רמון-זית-תמר – הם כנגד נהי"ם. שלשת המינים הראשונים הם שלשה "עץ החיים" במעשה בראשית, וארבעת הבאים הם ארבעה "עץ חיים" בספר משלי.

וגימטריא יפה: **חכמה-בינה-דעת** ועוד ג"פ **"עץ החיים"** עולה 1313, כפולת 13 (13 פעמים 101, מאין), **תחית המתים. נצח-הוד-יסוד-מלכות** ועוד ד"פ **"עץ חיים"** עולה 1651, גם כפולת 13 (13 פעמים 127, חיי שרה). וביחד, 1313 ועוד 1651 עולים 2964 – בדיוק 13 פעמים **"עץ חיים"**!

"ועץ החיים בתוך הגן"

ההופעה הראשונה של עץ החיים היא ההשוואה בין העצים – "ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע"^א. עץ החיים הוא נקודת האמצע של גן עדן, וכמותו עץ הדעת. הפסוק אומר "ועץ החיים בתוך הגן" – הוא התוכיות-הפנימיות של הגן.

לפי ההקבלה, הפסוק הזה – שלפני החטא והמיתה שהביא לעולם – שייך לספירת החכמה, בה נאמר "החכמה תחיה בעליה"^ב ו"מותו ולא בחכמה"^ג. שרש החטה

יא בראשית ג, כב.
יב ראה תו"א בראשית (ה, ג ואילך) ד"ה "ויאמר ה' אלקים הן האדם".
יג נושא שנלמד מהתוועדות כ' חשון ש"ז, וגם חלקו השני של השיעור יוקדש לו.
יד חגיגה פ"ב מ"א.
טו ראה קהלת יעקב ערך מיתה (וראה שם ערך בל ובכ"ד).
טז משלי א, ח. וראה תו"א (יתרו), ע, סע"ג (ובכ"ד).
יז זהר ח"א מח, א (ובכ"ד).

ז ספר הליקוטים עקב פ"ח.
ח בראשית ב, ט.
ט קהלת ז, יב.
י איוב ד, כא.

"לשמר את דרך עץ החיים"

הפסוק החותם את הסיפור אומר שאחרי שה' אכן גרש את אדם וחוה מגן עדן הוא שם את הכרובים ולהט החרב המתהפכת "לשמר את דרך עץ החיים"^ח.

ראשי התיבות של "דרך עץ החיים" הן **דעה** – מתאים להקבלת הופעה זו של "עץ החיים" לספירת הדעת. שאר האותיות של "דרך עץ החיים" עולות **חשמל** (שהוא-הוא סוד "להט החרב המתהפכת", כמבואר בספרי הקבלה הראשונה) – כח "ויהי האדם לנפש חיה"^ט ("לרוח ממללא") של האדם, ב"דעה ודבור" (שתיקונו בידיעה מתי לשתוק ומתי לדבר, "עתים חשות עתים ממללות")^י.

אם כן, עץ החיים חוזר שלש פעמים – פעם אחת לפני החטא ופעמיים אחרי החטא – ובכל פעם הביטוי הוא "עץ החיים", ב-ה הידיעה.

"עץ חיים היא למחזיקים בה"

אחר כך עוברים לארבעה "עץ חיים" במשלי. הראשון מופיע בפסוק הכי ידוע: "עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר"^א. פסוק מאד חשוב, יחסית בתחלת משלי – זהו הפסוק ה-**חכמה** מתחלת משלי (ספר החכמה, כנ"ל). ה"עץ חיים" בפסוק הוא התורה, והפסוק אומר שצריך להחזיק בתורה והעושה כך מאושר. המפרשים מסבירים שעיקר הדגש והחידוש כאן הוא "למחזיקים בה" – החזקה שהיא אחיזה בתוקף ובדבקות, ע"ד "ביה אחידא [בו אני אחוז]"^ב "דאחיד בשמיא וארעא"^ג (והוא ענין ההתקשרות ל**משה** רבינו,

נותן התורה, העולה **חזק חזק חזק**, כנודע).

אם מקבילים את ארבעת הפסוקים במשלי לארבע הספירות האחרונות, ספירות המוטבע, הפסוק הזה שייך לספירת הנצח (מדתו של משה רבינו). שוב, החידוש בפסוק הוא המלה "מחזיקים", לאחוז חזק בתורה (על ידי ההתקשרות למשה). בנשמה הכח להחזיק במשהו שייך לספירת הנצח. ועוד, בקבלה מפורש^ד ש"תומכיה" היינו נצח והוד, שתי הרגלים התומכות בגוף, בתורה עצמה, וגם "מאושר" הוא לשון רגל, כנודע^ה.

הצדיק והחכם

הפסוק הבא הוא אולי הפסוק הכי חשוב לנו לט"ו בשבט, כי מדובר בו גם על "עץ חיים" וגם על פרי: "פרי צדיק עץ חיים ולקח נפשות חכם"^ו. תחלת הפסוק אומרת ש"עץ חיים" הוא הפרי של הצדיק עצמו, והסיום גם מאד מענין – "ולקח נפשות חכם", צריך להבין את המשמעות ואת השייכות להקשר כאן.

הפרי של הצדיק הוא מעשיו הטובים, ההופכים ל"עץ חיים" לכל מי שלומד ממנו. בדרך כלל הפרי צומח על העץ, אבל כאן העץ הוא הפרי – פירות הצדיק הופכים לעץ חיים עבור כולם, לכל מי שקרוב לצדיק ולומד ממנו. כך מסבירים המפרשים^ז, ואומרים שהפסוק מתייחס בפרט לשתי דמויות – הצדיק והחכם. מה ההבדל ביניהם? שניהם מלמדים אותי את דרך החיים. הצדיק מלמד איך לחיות בדוגמה האישית, במעשים שלו – אני מביט עליו ורואה איך הוא נוהג בחייו, וכך הוא מלמד אותי את דרך החיים – ואילו החכם מלמד אותי במלים

יח בראשית ג, כד.

יט בראשית ב, ז. וראה תרגום ורש"י עה"פ.

כ חגיגה יג, ב.

כא משלי ח, ג.

כב זהר ח"ג רצב, א.

כג שם ח"ב קטז, א. ובכ"מ; וראה נצוצי זהר להר"ר

מרגליות שם.

כד ראה שם זהר ח"ג נג, ב.

כה ראה לדוגמה תהלים לז, לא.

כו משלי יא, ל.

כז מלבי"ם עה"פ. וראה גם רבינו יונה.

בחומש¹⁷ אומר שכאשר כתוב שלוקחים אדם הכוונה לקיחה במלים, ויש שמביאים הוכחה מהפסוק הזה¹⁸ – החכם פועל על החברה במלים שלו ולוקח בהן נפשות. יש שלשה פירושים אפשריים שמביא הראב"ע, שהולכים יחד – כולם יכולים להתקיים יחד, אבל כל אחד הוא במשמעות שונה:

פירוש אחד, ש"לקח נפשות" היינו מי שמלמד אנשים ובכך הוא לוקח אותם – 'ער נעמט זיי' באדיש, הוא מלמד-מחכים אנשים ולוקח אותם במלים שלו. דימוי יפה, גם בעברית וגם באדיש – 'איך נעם דין', אני לוקח אותך. הפירוש הראשון של לקחת נפשות היינו להחכים אותם – לקחת אותם כדיבורים של טוב טעם ודעת היוצאים מן הלב¹⁹.

פירוש שני הוא שלקחת היינו לקנות – לשון מקח וממכר. על אברהם אבינו כתוב "ויקח אברם... ואת הנפש אשר עשו בחרן"²⁰ – מה פירוש "עשו" (לשון עשיה)? הפירוש הפשוט שהם קנו עבדים, אבל לקיחת מישוהו לתוך בית אברהם היא חיבור מאד חזק – מי שקנוי לאברהם מתגייר לאמונת אברהם אבינו. מה פירוש "ולקח נפשות חכם" בחברה המודרנית שלנו, שלא קונים עבדים? העסקת אנשים – איש חכם יודע להעסיק הרבה עובדים, מאות עובדים. אם אתה חכם – אנשים מרגישים שאשרי חלקם שהם עובדים בחברה שלך, כי אתה מלמד אותם תורה. או שאתה צדיק, שמלמד אותם במעשים שלך, או שאתה חכם, שמלמד אותם במלים שלך. לפי הפירוש השלישי יוצא ש"לקח נפשות" קשור ללשון הגאולה הרביעי ביציאת

שלו. שוב, החכם מלמד בפה, במלים, וגם הצדיק מלמד – אבל לא במלים אלא במעשים. זהו אחד מפסוקי במשלי בהם חוזר הדיבור על הצדיק והחכם²¹. על פי חכמת החשבון, כל צדיק כולל שלשה חכמים – ג פעמים **חכם** (68) עולה **צדיק** (204). בנפש, שלשת החכמים הם שלשת המוחין – חכמה-בינה-דעת – וכולם נמשכים ונכללים ב"צדיק יסוד עולם"²² (כידוע בסוד ציור האות **ש**, ששלשת הקווים שלה, כנגד שלשת המוחין²³, מתנקזים לנקודה אחת, נקודת היסוד²⁴, וד"ל).

הלימוד מהמעשים הטובים הנלמד מ"פרי צדיק עץ חיים" מתאים לרמון – אליו מקבילה הופעה זו של "עץ חיים" – בו **תריג** גרעינים כנגד **תריג** מצוות-מעשים טובים²⁵. על "כפלה הרמון רקתך"²⁶ דרשו "אפילו ריקנין שבך מלאים מצוות כרמון"²⁷ – גם הם שייכים ל"עץ חיים", ועל החכם (דוגמת מורנו הבעש"ט, בחבתו ליהודים הפשוטים ובכחו לקחת נפשות²⁸) לקחת-לקרב את נפשו ולהעלותם במעלות התורה והעבודה (מעלות החכם והצדיק, וכדרשה בגמרא שם על הרואה רמונים בחלומו: "אם תלמיד חכם הוא יצפה לתורה שנאמר אשקך מיין הרקח מעסיס רמני ואם עם הארץ הוא יצפה למצוות שנאמר כפלה הרמון רקתך").

"ולקח נפשות חכם"

מה פירוש "ולקח נפשות חכם"? רש"י

כח ראה גם משלי ט, י, יא (במלבי"ם).

כט משלי י, כה.

ל ע"ח ש"ה י"ו.

לא ראה ע"ח ש"ה פ"ג; של"ט דרוש ה. ובכ"מ.

לב ראה מלבי"ם עה"פ בהערה הבאה, ובשיחת ט"ו בשבט תש"נ הערה 107.

לג שה"ש ד, ג, ו, ז.

לד ברכות נז, א.

לה ראה גם אור ישראל ח"א עמ' רכב.

לו ראה בראשית מג, טו (ויש מעל עשרים דוגמאות ברש"י לחומש בהן הוא מפרש שלקחת אדם בדברים).

לז ראה אברבנאל במדבר יא, טז-לה והעמק דבר שם טז, א.

לח וראה גם רבינו יונה.

לט בראשית יב, ה (וראה גם רש"י ומצודות עה"פ דנן).

גם ספר חסידות חשוב, של רבי צדוק הכהן מלובלין) רומז לעוד פרי חוץ משבעת המינים – זו גימטריא עתיקה שלנו: **"פרי צדיק"** עולה 494 – איזה פרי כאן על השלחן עולה אותה גימטריא, שמסבה מסתורית יש מי שחושב שהוא עץ הדעת? **תפוח** (אותיות **פוחת**, **"פוחת"** את ידך ומשביע לכל חי רצון^מ), **"הפוחת"** שער לדופקי בתשובה^מ, **סוד תפוח בדבש**, (כנודע). יש הרבה חסידות על עץ התפוח, שהוא עץ מאד מיוחד בצלו ופרי.

היו שיעורים שדברנו על התפוח, **"פרי צדיק"**, אבל כעת נתבונן בכל הביטוי **"פרי צדיק עץ חיים"**: **"עץ חיים"** (בלי ה, כמו שכתוב במשלי) עולה 228, ויחד עם **"פרי צדיק"**, 494, עולה 722. **תפוח** הוא מספר חשוב – כפולת שם הוי' ב"ה – 19 פעמים הוי', סוד שם מה בגימטריא **אדם**, שם הוי' שחלק המילוי שלו עולה **חוח**. **"עץ חיים"** עולה 12 פעמים **חוח**. אם כן, ממוצע שני הביטויים (**"פרי צדיק"** ו**"עץ חיים"**) הוא 19 ברבוע, **חוח** פעמים **חוח** (רמז ליחוד **חוח** ראשונה ו**חוח** שניה^מ, סוד רחל הגדולה לעתיד לבוא). אם כן, יש קשר בין **"עץ חיים"** לחוח, **"אם כל חי"**^מ – היא עצמה ה**"פרי צדיק עץ חיים"**.

ראשי התבות – **פצעה** – עולים **רמח**, **אברהם**, גם אברהם נמצא כאן. כמה שוות שאר האותיות? 474 [דעת]. נכון, אבל בהקשר שלנו – ט"ו בשבט הוא החג של האילנות, והעץ מסמל את האדם (כמו שכתוב הרבה, וגם הרבי הדגיש), כפי שלומדים מהפסוק **"כי**

מצרים – **"ולקחתי"**^מ. כלומר, לקחת משהו היינו המדרגה הכי גבוהה של פדיון וגאולה שלו. בארבעת לשונות הגאולה – **"והוצאתי... והצלתי... וגאלתי... ולקחתי..."**^{מא} – **"ולקחתי"** מכון כנגד ה-י של שם הוי'^{מב}, החכמה. לכן מפרשים^{מג} ש**"ולקחתי"** רומז למתן תורה – **"כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו"**^{מד}, **"אורייתא מחכמה נפקת"**^{מה} – שהוא תכלית ושלמות יציאת מצרים. אדם חכם, באמצעות המלים שלו, לוקח אנשים ומעלה אותם מהגיהנם שהם נמצאים בו (שייך גם לענין של **"ירידה צורך עליה"**, בו יעסוק חלקו השני של השיעור).

עד כאן שלשת פירושי פשט של **"לוקח נפשות"** שמביא האבן עזרא. כל מי שיושב כאן צריך להיות מורה – בע"ה גם להיות צדיק, שמדריך בהתנהגות שלו, וגם להיות חכם שמלמד באמצעות המלים שלו, לקחת נפשות. הכל מתחיל מ**"פרי צדיק עץ חיים"**, והחבר שלו הוא **"ולקח נפשות חכם"**, בכל שלש המשמעויות הנ"ל: מלמד אנשים ולוקח אותם בדבור, **"מדליק אותם"** במלים שלו; מעסיק אותם – הופך אותם לחלק מהחברה שלו, מהארגון שלו; גואל אותם, מעלה אותם ומציל אותם. זהו פסוק מאלף מאד.

רמזי "פרי צדיק עץ חיים"

אנחנו אוהבים לעשות גימטריאות. יש לנו שבעה פירות ארץ ישראל ושבע הופעות של עץ החיים בתנ"ך, אבל **"פרי צדיק"** (שהוא

מ שמות ו, ז.

מא שם פסוקים ו-ז.

מב ראה סוד ה' ליראיו שער "ארבעה לשונות של גאולה".

מג ראב"ע וספורנו בשמות שם (הובא בריבוי מקומות בחסידות), וכמבואר בסוד ה' הנ"ל, שם התבאר דברי הספורנו באריכות.

מד משלי ד, ב.

מה זהר ח"ב קכא, א.

מו תהלים קמה, טז.

מז פיוט "וכל מאמינים" לימים נוראים.

מח בראשית רבה יז, יא; שם יח, ה; שם כב, טז; זהר ח"ג יט, א; ח"א לד, ב; זהר חדש (מדרש הנעלם) טז, ב. מבואר בכתבי האריז"ל בכ"מ – ראה לקו"ת בראשית עה"פ "ויאמר אדם זאת הפעם"; ע"ח של"ח פ"ב ועוד; מב"ש ש"ו פרקים ה-ו.

מט בראשית ג, כ.

שיקרה, מתאוה אליו, אבל האם באמת יקרה או לא? איני יודע. למעלה מכך יש תקוה, ועוד יותר תוחלת, שהיא ציפיה לדבר שאני בטוח שעומד לקרות.

לאור ההסבר הזה אפשר להבין את הפסוק. אם משהו שאני בטוח שהוא יקרה, אבל הוא לא קורה – זו מכה ללב, "מחלה לב". אבל "עץ חיים" – פרי עץ החיים – הוא כשיש משהו שאני רק מתאוה אליו, בלי שום בטחון שיקרה, והוא באמת קורה. עץ חיים הוא שכל מה שאני רוצה – קורה. הפסוק מדבר בצדיקים, כמו שכתוב בפסוקים אחרים כאן – "תאות צדיקים אך טוב"¹¹. בדרך כלל מתייחסים לתאוה כמשהו שלילי, אך יש כמה פסוקים בתנ"ך בו תאוה היא חיובי – "תאות צדיקים" היא תאוה נקיה לטוב. יש פסוק נוסף, "תאות צדיקים יתן"¹², ה' נותן לצדיק את רצונו. זו תאוה שאין סבה אמתית לכך שתקרה, אבל כאשר היא מתממשת – זהו "עץ חיים", מקור של תענוג ("כי עמך מקור חיים"¹³) מתפרש בחסידות¹⁴ 'כי עמך מקור כל התענוגים'.

בהקבלת הפסוקים לפירות – שבעת המינים שקשורים לעץ הדעת, אבל הופכים לעץ החיים – זהו הפסוק הששי, הפסוק של הזית, הפרי הראשון שאתה מברך עליו "בורא פרי העץ", אחרי ברכת החטה והשעורה (וברכת "בורא פרי הגפן"). זהו פסוק היסוד, לו שייכת ה"תאוה" וכאן גם ה"תוחלת".

"מרפא לשון עץ חיים"

אחרון אחרון חביב – "מרפא לשון עץ חיים וסלף בה שבר ברוח"¹⁵. קודם היה כתוב שיש

האדם עץ השדה"¹⁶, ו"עץ השדה" עולה דעת. אם כן, המלים "פרי צדיק עץ חיים" מתחלקות ל-**אברהם** – האדם הראשון שהאמין בה' בשלמות ולמד זאת לכל העולם, ושמו שוה ל-**רמח** אברי האדם, והוא נקרא "האדם הגדול בענקים"¹⁷ – ו"עץ השדה". "האדם עץ השדה" כי לאדם יש דעת.

כל הרמזים היפים האלה עולים מהפסוק "פרי צדיק עץ חיים ולקח נפשות חכם", שעולה כולו 1770, משולש 59, 10 פעמים **גן עדן** (סוד **אמונה בטחון**, כמבואר אצלנו בכ"ד). כל אחד כאן לוקח נפשות – שכולנו נצליח, ושקודם כל נהיה דוגמה, "פרי צדיק עץ חיים", ונהיה מאד פקחים לקחת את כל הנפשות.

"עץ חיים תאוה באה"

הפסוק הבא הוא "תוחלת ממשכה מחלה לב ועץ חיים תאוה באה"¹⁸. ציפיה ממושכת למשהו שלא קורה – היא מחלה של הלב. אבל "עץ חיים" הוא כאשר "תאוה באה" – כאשר התשוקה שלך מתממשת.

המלב"ם בדרך כלל מסביר את ההבדל בין מלים נרדפות, וכאן צריך להסביר את ההבדל בין "תוחלת" ל"תאוה" והוא מסביר גם את המלה "תקוה". אלה מלים שנראות זהות, וחוזרות הרבה, אבל יש ביניהן הבדל. מה ההבדל? כמה אתה בטוח שהדבר יתממש. אם אתה בטוח לחלוטין שהדבר עומד לקרות, שהוא חייב לקרות – זו "תוחלת". אם אתה לא מאה אחוז בטוח שיקרה, אבל מקוה שיקרה – זו "תקוה". ואם אני באמת לא יודע אם יקרה או לא, אבל אשמח שיקרה – זו "תאוה". תאוה היא משהו שאני באמת רוצה

גג משלי יא, כג.

נד שם י, כד.

נה תהלים לו, י.

נו ראה לקו"ת בשלח א, א. ובכ"מ.

נז משלי טו, ד.

נ דברים כ, יט.

נא יהושע יד, טו.

נב משלי יג, יב.

חכמה **בינה**
 חטה שטרה
 "ועץ החיים בתוך הגן" "ולקח גם מעץ החיים"

דעת

גפן
 "דרך עץ החיים"

נצח **הוד**
 תאנה רמון
 "עץ חיים היא" "פרי צדיק עץ חיים"
 למחזיקים בה"

יסוד

זית
 "ועץ חיים תאווה באה"

מלכות

תמר
 "מרפא לשון עץ חיים"

ט"ו בשבט הוא החג בו אנחנו חוזרים לעץ חיים. אפילו שה' שם את המלאכים ואת להט החרב המתהפכת "לשמר את דרך עץ החיים", אבל דרך התורה – ובעיקר דרך פנימיות התורה – אנו מאמינים שתיכף ומיד ממש נאכל מעץ החיים, המשיח והתורה שהוא ילמד אותנו. אנחנו רוצים את עץ החיים.

נקנח בגיטריא מדהימה: הפסוק הראשון – "ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע" – הוא היחיד שלפני חטא עץ הדעת, כשהכל עוד טוב, בעוד שאר הפסוקים הם אחרי החטא. והנה, כל הפסוק **"ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע"** עולה 1663. עם הכולל עולה פעמיים **ארץ ישראל (ארץ ישראל = 832 = לב-כבוד פעמים הוי' ב"ה)**, אך מה אומר המספר עצמו, בלי הכולל? 1663 עולה בדיוק שבע ההופעות – **"ועץ החיים", "מעץ החיים", "עץ החיים", "עץ חיים", "עץ חיים"** – הכל כלול **חיים", "ועץ חיים", "עץ חיים"**!

משהו שהוא "עץ חיים" עבור אנשים פרטיים. מהו "עץ חיים" עבור החברה? "מרפא לשון" – שמדברים מלים מרפאות ומבריאות, שהן "עץ חיים" לכל מי ששומע אותן.

כשמדברים מלים מרפאות ומבריאות הכל גם צריך להיות אמת. אפשר לחשוב שמלים מבריאות הן לא תמיד אמתיות – אלא שאתה מנסה לומר, בכל מקרה, מה שישמח את הזולת. כאן מודגש ש"מרפא לשון" הוא לרפא עם האמת, שהרי ההיפוך הוא "וסלף בה" – דבור בצביעות שהוא "שבר ברוח", שובר את רוחו של האדם. אין משהו ששובר את האדם כמו צביעות. אפשר לחשוב שצביעות היא לא לומר מה שאני חושב. רבי נחמן אומר^{נח} שהדבר הכי גרוע הוא יאוש, והיאוש הוא שקר – האמת היא אופטימיות. זהו יסוד של רבי נחמן ושל כל החסידות. אמת ואופטימיות הולכות יחד, וממילא, שקר ופסימיות הולכים יחד. כך עולה מהפסוק הזה – "מרפא לשון עץ חיים" והיפוכו "וסלף בה שבר ברוח".

"מרפא לשון עץ חיים" (תיקון החברה-המלכות) מכוון בשבעת המינים לתמר, לשון תמורה והמתקת הטעם המר (אורית המרירות-הפסימיות) – "מרפא לשון". כח הריפוי שבתמרים רמוז בהגעה ל"שבעים תמרים" שבאילים בסמוך להמתקת-ריפוי מי מרה ולהבטחת "אני הוי' רפאך"^{טז}.

סיכום ו'חותמת'

אם כן, השלמנו את שבעת פסוקי עץ החיים בתנ"ך וניסינו להקביל אותם לשבעת המינים של ארץ ישראל, בחלוקה של שלשה (בבראשית) וארבעה (במשלי):

נח ראה לקומ"ת ענ.
 נט שמות טו, כה-כז.

של דברים יחד), "אמר לדבק טוב"^{טז}, קשר בר קיימא (כמו "ודבק באשתו והיו לבשר אחד"^{טז}) – בטחון מדבק. אם אני רוצה לאחוז בכך אני צריך בטחון בכך. הבעש"ט אמר שצריך להאמין בכל יהודי – זהו בסיס טוב, אבל יותר מאמונה אני צריך לבטוח בכך, לבטוח ביחסים שלנו.

כשאנחנו רוצים לעשות משהו ביחד, אני צריך להיות בטוח בקשר בינינו – בטוח שנעשה זאת, זו "תוחלת", לא "תוחלת ממושכה" שלא מתממשת (שאז היא "מחלה לב") אלא תוחלת שמתממשת. צדיק במילוי – **צדיק דלת יוד קוף** – עולה **תוחלת**, לצדיק ("ועמך כלם צדיקים"^{טז}) יש תוחלת שמתממשת (כל שכן מ"תאות צדיקים יתן", כנ"ל).

בפסוק הראשון של עץ החיים, לפני החטא – איך שה' ברא הכל לכתחילה.

בנית קשר מתוך בטחון ביחסים

עד כאן התבוננות ראשונה. אנו מתכנסים כאן לזכרו של ידידנו שלמה ('שווארצי'), שתהיה לו עלית נשמה – שנזכה לראות אותו כאן בקרוב.

[שאלה: שלמה היה גאון בליצור קשרים עם אנשים ולקרב אותם. איך יוצרים קשרים טובים בין אנשים, קשרים ברי קיימא?] על "עץ חיים" היא למחזיקים בה" הסברנו שהאחיזה החזקה שייכת לספירת הנצח, שפנימיותה היא בטחון. בטחון הוא גם מלשון "וטח את הבית"^{טז}, לשון דבקות^{טז} (הדבקה

סב ישעיה מא, ז.
סג בראשית ב, כד.
סד ישעיה ס, כא.

ס ויקרא יד, מב.
סא ראה מאמר "אמונה ובטחון" בספר לב לדעת עמ' נו ואילך.

בקיצור – תובנות ונקודות 'עבודה':

- על ידי התקשרות לצדיקים ולתורתם – שרשי וגזע עץ החיים – אנו הופכים לענפים המצמיחים פירות-מעשים טובים ומתוקים.
- בשבעת המינים שנשתבחה בהם "ארץ החיים" עולים מעץ הדעת לעץ החיים.
- על כל אחד ואחת להשפיע על הזולת – הצדיק מחנך במעשיו והחכם בדיבוריו.
- החכם בדבריו 'לוקח' ו'מדליק' את הזולת, מגייס אותו לעבוד אצלו ומציל אותו מהגיהנם שלו.
- "עץ חיים" הוא מימוש ה"תאות צדיקים" שטמונה בו.
- תיקון החברה תלוי ב"מרפא לשון" – מלות אמת מרפאות ומחזקות.
- אין שברון רוח יותר מצביעות.
- האמת היא אופטימית והשקר הוא פסימי.
- קשר בר-קיימא בין אנשים מבוסס על בטחון הדדי שלהם ובטחון בקשר ביניהם.

עשר ירידות

קיצור מהלך השיעור

בחלקו השני של השיעור באנגלית התייחס הרב ל"סיפור המסגרת" המקיף את רוב מדרש פרקי דרבי אליעזר – עשר ירידות שירד ה' לעולמו – מתוך ההקשר של ירידת ה' על הר סיני בפרשתנו (הירידה הששית מבין עשר הירידות). **פרק א** עוסק במשמעות המיוחדת של הירידה על הר סיני – בטול הגזירה של "עליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה". **פרק ב** מונה, יחסית בקצרה, את עשר הירידות בפרקי דרבי אליעזר, מקביל אותן לעשר הספירות מלמטה למעלה, ודן מעט בסיבות ובמשמעות המיוחדת של 'ירידה' לעולם, ביחס לנוכחות ה' והשגחתו המתמידות.

א. ירידת ה' צורך עלית ישראל במתן תורה "יורד הוי' על הר סיני"

יש מדרש מפורסם¹, שהרבי הרבה לצטט, שבתחלת הבריאה היתה גזרה שעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה, ובמתן תורה ה' בטל את הגזרה – ה' ירד למטה ואנחנו עולים למטה.

בני רומי ובני סוריא

הדימוי של חז"ל במדרש הוא "בני רומי" ו"בני סוריא". בני רומי הוא הכינוי לעולמות העליונים ובני סוריא היינו העולמות התחתונים, והמלך הוא ה' שגזר שבני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי. המדרש אומר שבנקודה מסוימת המלך בטל את הגזרה, וכעת בני רומי יכולים ללכת לסוריא ובני סוריא ללכת לרומי.

למה בני רומי הם העליונים? רומי לשון רוממות, עליה. למה סוריא היינו התחתונים? כי סוריא לשון לסור מן הדרך הנכונה. העולמות התחתונים הם צורת קיום בה אנשים סרים מדרך הטוב. הייתי חושב שלבני רומי אין מה לעשות עם בני סוריא ולבני סוריא אין את

נעשה התבוננות לפי פרשת השבוע, שיש מצוה לחבר אליה דברים, "לחיות עם הזמן". ט"ו בשבט חל השנה בפרשת יתרו, בה יש מתן תורה – מאד מקשר לכך ש"עץ החיים" הוא התורה, ובפרט פנימיות התורה, נשמת התורה.

כתוב "יורד הוי' על הר סיני"². כבר כמה חדשים אנחנו מדברים על היסוד בחסידות של "ירידה צורך עליה"³. דוגמה חשובה לכך בתורה היא (לא שאנחנו יורדים על מנת לעלות אלא) שבמתן תורה ה' יורד אלינו ואנחנו עולים לה', באמצעות נציגנו משה רבינו – ה' יורד אלינו ואנחנו עולים אל ה'.

נרשם ע"י איתיאל גלעד. לא מוגה. שיעור אנגלית ח"ב. אור לט"ו שבט תש"פ – כפ"ח.

א לוח "היום יום" ב' חשון.

ב שמות יט, יא.

ג החל משיעורי כ"כ"א חשון תש"פ.

ד לקו"ת בהר מא, א ע"פ מכות ז, ב. ובכ"מ. ראה אמונה ומוזעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" עמ' רד.

ה שמות רבה יב, ג; תנחומא וארא טו.

מקרא"), הוא אומר שאף על פי שכתוב בתורה יותר מאוחר – "ואל משה אמר עלה אל הוי" קרה קודם, ביום הרביעי של סיון, יומיים לפני מתן תורה. "אין מוקדם ומאוחר בתורה" – כלל שמופיע כאן ברש"י וחז"ל. בפרשת יתרו עצמה יש עוד פסוק, "ומשה עלה אל האלהים" – עוד לפני "וירד הוי' על הר סיני" (במדרש אחר^ט מובא הפסוק "ומשה עלה אל האלהים" לענין עלית התחתונים לעליונים). אבל אפילו הפסוק שהמדרש בוחר כאן, שכתוב אחר כך, קרה קודם לפי רש"י. אם כן, איך אפשר לומר "ואני המתחיל"?

המהרז"ו – ממפרשי המדרש – שואל שאלה זו, ואומר שאולי זו דרשה רק בגלל סדר התורה, ובכל אופן מסיים בצ"ע. אם כן, יש משהו מאד מסתורי בביטוי "ואני המתחיל". לפי החסידות היה אפשר לומר שירידת ה' הקודמת, אפילו שלא מופיעה בפירוש, היא נתינת הכח למשה לעלות למעלה. בלשון החסידות^ז, לכל אתערותא דלתתא יש אתערותא דלעילא שקדמה – אתערותא דלעילא בבחינת מקיף, שלא תמיד מורגשת על ידי התחתון (שאז נדמה לו שהוא מתעורר ועולה מעצמו). אבל הדבר לא מתישב עם הפסוקים שמביא המדרש – "וירד הוי' על הר סיני" "ואל משה אמר עלה אל הוי".

לכן נראה לתרץ תירוץ שטרם ראיתי מישהו שאומר, אבל הוא די פשוט, ומסתמא מישהו כבר שם אליו לב: לפי הרבה פשטנים מגדולי הראשונים (האבן עזרא, הרשב"ם והרמב"ן) – וכן דעת האוה"ח הקדוש – הפשט אינו כרש"י, אלא ש"ואל משה אמר

הזכות לעלות ולהיות יחד עם בני רומי, אבל התורה ניתנה לנו תוך כדי בטול הגזרה.

בספר עקדת יצחק^ו מובא קטע במדרש שלא נמצא במדרש שלפנינו: שסבת בטול הגזרה היא שהמלך מרומי התאהב באשה מסוריא – אז אין ברירה. מכיון שהוא נפל באהבה עם אשה מסוריא ורוצה להתחתן איתה, הוא צריך לבטל את הגזרה. בטול הגזרה קרה במתן תורה, בפרשה שלנו – הפרשה של ט"ו בשבט – המלך התאהב באשה מסוריא, אשה ממקום שסרים מן הדרך, ולכן בטל את הגזרה.

"ואני המתחיל"

במדרש הביטוי לגבי בטול הגזרה הוא "ואני המתחיל": "כשבקש ליתן התורה בטל גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים ואני המתחיל שנאמר וירד ה' על הר סיני וכתוב ואל משה אמר עלה אל הוי" (קודם הוא אמר "התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים" – הקדים עלית התחתונים לירידת העליונים – אך אח"כ הוא הפך את הסדר ואמר "ואני המתחיל כו"). במתן תורה סדרי עולם מתהפכים – עליונים למטה ותחתונים למעלה, "ואני המתחיל" – העליון יורד ראשון, וזהו הפסוק "וירד הוי' על הר סיני".

מהי העליה? בסוף פרשת משפטים כתוב "ואל משה אמר עלה אל הוי"^ח. לפי סדר התורה ברור שקודם כתוב "וירד הוי' על הר סיני", בפרשת יתרו, ורק אחר כך, בסיום פרשת משפטים, ה' אומר למשה "עלה אל הוי"^ט. אבל אם מתבוננים ברש"י על התורה ("פשוטו של

ט פסחים ו, ב; ירושלמי שקלים פ"ו ה"א; ספרי בהעלתך ט, א; קהלת רבה א, לא; זח"ג קמח, א; תקו"ז טז.

י שמות יט, ג.

יא דברים רבה י, ב; קהלת רבה ג, יח.

יב ראה לקו"ת שה"ש ד"ה כד, א.

ו שער מד.

ז שמות רבה יב, ג.

ח שמות כד, א.

יד ועד גמירא – הוא "עשר ירידות"^{טו}. הנושא של "עשר ירידות" הוא פרק גדול בתוך ההתבוננות שלנו במושג "ירידה צורך עליה". הרעיון הוא שה' יורד לעולם שלו עשר פעמים. הירידה האחרונה של השכינה, ירדת ה' לתוך עולמו, היא לימות המשיח, ובה כתוב "ועמדו רגליו על הר הזיתים"^{טז} – אז תהיה מלחמת גוג ומגוג ואחריה תחית המתים. הפעם הששית היא בפרשתנו, "וירד הוי' על הר סיני". צריך להיות משהו יחודי בירידה זו, שחז"ל אומרים שהיא בטול הגזרה שעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה, כנ"ל, אבל ביחס לשאר הירידות זו הפעם הששית.

יש כאן ענין מאד חשוב: ה' ברא את עולמו ובורא אותו כל רגע מחדש, הוא כאן, משגיח על הכל – אבל עשר פעמים הוא ירד לתוך העולם. כל ירידה של ה' לעולם אמורה לעורר תגובה של עליה, כמו שבפיזיקה כל כח גורר כח נגדי. כשנכנסת אנרגיה של ירדת ה' לעולם הדבר מעורר שינוי ותיקון בעולם. כל ירידה כזו הכתה גלים שממשיכים וממשיכים עד עצם היום הזה.

אין לנו הזמן לעשות כעת באריכות את ההתבוננות השלמה בעשר הירידות, שהן עיקר המבנה של פרקי דרבי אליעזר (בפרקי דרבי אליעזר שלפנינו חסר פירוט שתי הירידות האחרונות, מכאן מוכיח רד"ל שאבדו ממנו פרקים). בכל אופן, בקיצור, רוצים לתת כאן מבנה של עשר ספירות לפי הקבלה, מלמטה למעלה – זו העליה של הירידות, התהליך של

עלה אל הוי"ו באמת קרה אחרי מתן תורה. זהו נושא שמדובר עליו הרבה, וקצת פלא שהרמב"ן – שמאריך בענין – לא מביא את המדרש ("ואני המתחיל") כראיה לדבריו (היינו שהמדרש הוא כדעת רבי יוסי ברבי יהודה שהביא הרמב"ן מהמכילתא^{יז}).

"ירידה צורך עליה" ו"עליה צורך ירידה"

אם כן, בפרשתנו, פרשת יתרו, יש את היסוד שה' בטל את הגזרה של הפרדת העליונים מהתחתונים, והוא המתחיל – יסוד גדול בענין "ירידה צורך עליה". אם היה מתחיל מהעליה למטה היה מתאים ליסוד הפוך (שגם קיים) – "עליה צורך ירידה"^{יח}. את מה שקורה מתן תורה אפשר לראות בשני אופנים הפוכים של סדר השלבים, אך לפי חז"ל "ואני המתחיל", הסדר הוא "ירידה צורך עליה".

הסברנו הרבה פעמים ש"ירידה צורך עליה" זהו יסוד זכרי ו"עליה צורך ירידה" זהו יסוד נקבי, והם מתחתנים – צריכים להתחבר ולהשתלב יחד – העליה של האיש משתלבת עם העליה של האשה, שהיא צורך ירידה (ואז מקבלים את שלמות התהליך של 'ירידה לצורך עליה לצורך ירידה'). זהו נושא גדול וחשוב שהארכנו בו במ"א^{יט}.

ב. עשר ירידות בפרקי דרבי אליעזר עשר ירידות

יש מדרש חשוב בשם פרקי דרבי אליעזר (אגב, פירוש הרד"ל עליו – פירוש גדול – זכה להסכמה מהצמח-צדק). אחד הנושאים החורזים את כל פרקי דרבי אליעזר – מפרק

^{טו} זה לשון המדרש בתחלת פ"ד (וראה גם בראשית רבה מט, ו באריכות באבות דרבי נתן פל"ד ובפירוש בנין יהושע שם): עשרה ירידות ירד הב"ה על הארץ ואלו הן אחת בגן עדן ואחת בדור הפלגה ואחת בסדום ואחת בסנה ואחת במצרים [וראה לקמן שהסדר הוא הפוך – 'אחת במצרים' קדמה ל'אחת בסנה'] ואחת בסיני ואחת בנקרת הצור ושנים באהל מועד ואחת לעתיד לבא.

^{טז} זכריה יד, ד.

^{יג} ראה רמב"ן על שמות כד, א.

^{יד} ראה תשובת השנה מאמר "נעוץ סופן בתחלתן".

המדרש של עשר ירידות מביא עוד פסוק של "מתהלך" להוכיח שזו ירידה – פסוק משיר השירים (כמו ש"באתי לגני" הוא פסוק בשיר השירים) – "דודי ירד לגנו לערוגות הבשם לרעות בגנים וללקט שושנים"³³. בשיר השירים ה' הוא הדוד והכלה-הרעה היא אנחנו, והפסוק אומר שירידת הדוד היא לגן.

ירידות בעקבות חטא

זו הפעם הראשונה בה ה' יורד לעולם. זהו דבר גדול: כל פעם שעושים משהו מוטעה הקב"ה יורד לראות מה אנו, ברואיו, עשינו, ומדבר אתנו, שואל 'מה עשיתם? איפה אתם?' "איכה?"³⁴. אנחנו אומרים לה' שחסרה לנו התורה, אז הוא נותן לנו את התורה מחדש. כל עשר הירידות הללו קורות כל הזמן מחדש. זו התבוננות גדולה – כל הזמן ה' יורד למציאות שלנו, להתייחס אלינו ולעזור לנו לעלות, כל ירידה היא צורך עליה.

כל שלש הירידות הראשונות הן שליליות – ירידה בעקבות חטא. חשוב שברוב הירידות כתוב בתורה שהן נועדו לראות מה קורה, או לומר משהו. ה' יורד כדי לראות או כדי לדבר. השרשים הם **ראה ו-דבר**, ששונים בגימטריא, וראשי התיבות שלהם הם **רד**, הם תכלית הירידות בתורה.

שוב, הירידה הראשונה היא "באתי לגני", המאמר של י' שבט. בירידה השניה ה' ירד לראות את העיר והמגדל בתוכה שבנו בני האדם שברא, בדור הפלגה³⁵. הירידה השלישית היא בסדום – "ארדה נא ואראה הכעקתה"³⁶

הירידות הוא עצמו עליה (יש כאן נציגים של 'אסנט' – הסדר של ירידות ה' לעולם הוא 'אסנט', 'עליה' באנגלית).

שלש ירידות ראשונות: חטא אדה"ר, מגדל בבל וסדום

"מתהלך בגן" – עליה או ירידה?

מה הפעם הראשונה שה' ירד לעולם? זהו הנושא של י' שבט – במאמר הרבי הקודם שלומדים בכל שנה, "באתי לגני" תש"י: "באתי לגני אחתי כלה"³⁷, "עיקר שכינה בתחתונים היתה" בבריאת העולם, השכינה היתה בגן עדן. המדרש³⁸ מביא לכך שני פסוקים, שאחד מהם מובא גם במאמר – "וישמעו את קול הוי' אלהים מתהלך בגן לרוח היום"³⁹. ה' ירד לעולם לשמוע מה הם עשו – לתת לאדם הזדמנות להודות ולשוב. אם הוא היה מודה – הכל היה מתוקן⁴⁰, אבל הוא לא הודה. את המלה "מתהלך" – פועל חוזר, הולך הלך – וחוזר – דרשו חז"ל "קפיץ ואזיל", קופץ ועולה, כל פעם עוד קצת. כך מובא מהמדרש ב"באתי לגני" – שבגלל החטא השכינה, שקודם היתה למטה כאן בעולם, קופצת ועוזבת את העולם בגלל החטא. אמנם, ה' אינו עוזב עד שיתן הזדמנות לאדם וחווה להודות ואם לאו לחייב אותם בעונש המגיע להם.

אבל בפדר"א⁴¹ כתוב בדיוק הפוך – שמהמלה "מתהלך" אני לומד שהשכינה יורדת לעולם אחרי החטא. אלה שתי פרשנויות הפוכות ל"מתהלך בגן לרוח היום".

יז שה"ש ה, א.

יח שה"ש רבה ה, א.

יט בראשית ג, ח.

כ ראה תפארת שלמה בראשית ד"ה "את קולך שמעתי" ובכ"ד.

כא פי"ד:

בגן עדן מניין שנאמר וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן וכתב דודי ירד לגנו לערוגות הבושם.

כב שה"ש ו, ב.

כג בראשית ג, ט.

כד פדר"א פכ"ד:

ומניין שירד הב"ה שנאמר וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל וזו ירידה שניה.

כה בראשית יח, כא.

ירידה חמישית: מראה הסנה

הירידה החמישית היא במראה הסנה¹⁷, החזיון הראשון שמשנה רבינו רואה, כשה' עושה אותו שליח להוציא את בני ישראל ממצרים, ואומר לו: "ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאביו. וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש"¹⁸ – ירידה ("וארד") צורך עליה ("ולהעלות"), בדמיון מובהק להתגלות ליעקב.

כל אחת מהירידות תופסת פרק שלם בפרקי דרבי אליעזר. בפרק של הירידה הזו כתוב שה' יורד לתוך הסנה, הצמח השפל, כדי להראות השתתפות עם צער בני ישראל – "בכל צרתם לו צר"¹⁹, אני עצמי נמצא עם בני ישראל בצרתם, "עמו אנכי בצרה"²⁰. זהו ביטוי הכי עמוק למדת הרחמים של ה' – הדבר הכי מובהק בהקבלה כאן, שירידה זו שייכת לתפארת שפנימיותה רחמים. ה' יורד לתוך הסנה, כל השכינה נמצאת בתוך הסנה, מתוך רחמים אין-סוף על עם ישראל.

ירידה ששית: מתן תורה

הירידה הששית היא זו שאנחנו נמצאים בה השבוע – "יורד הוי' על הר סיני"²¹. היא מקבילה לספירת הגבורה, שהרי התורה

– ירידה כדי לעשות משפט²². חז"ל אומרים²³ שירד לראות האם כצעקתה של אותה ריבה שעלתה לפניו – ואכן כך היה – צעקת ריבה שרצתה לתת צדקה 'חס ושלום', בסדום, ועינו אותה עינוים קשים עד מות.

בהקבלה לספירות, בסדר עולה, חטא אדם הראשון הוא מלכות, מגדל בבל הוא סמל של ספירת היסוד בקבלה²⁴, והנערה שבסדום שייכת להוד, "איהי בהוד"²⁵.

ירידה רביעית: הירידה למצרים

הירידה הבאה היא כבר דבר חיובי – ה' אומר ליעקב "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה"²⁶. זו ההופעה הראשונה של הקשר בין הירידה לעליה – אני עצמי ארד אתך מצרים ואני גם אעלה אותך, עליה כפולה של "אעלך גם עלה".

בסדר שלנו הירידה הזו שייכת לנצח – ה' מבטיח (עצם ההבטחה היא בנצח, שפנימיותו בטחון) ליעקב שישמור עליו בירידתו למצרים ("ב'אשרי", שבו עשר אזכרות כנגד עשר ספירות כמפורט בכוונות האריז"ל ואף מובא בסידור עם דא"ח, "שומר הוי' [י-ה-ו-י-ו] את כל אהביו"²⁷ הוא כנגד ספירת הנצח), שינצח עליו, שבכך הוא מבטיח לו בעצם חיים נצחיים ("יעקב לא מת"²⁸ אותיות "[תתן] אמת ליעקב"²⁹).

כו פדר"א פכ"ה:

ירידה שלישית שירד לסדום שנאמר ארדה נא ואראה. כז בראשית רבה מט, ו.

כח ע"ח שכ"ט פ"ה; שער הפסוקים פרשת וישב.

כט ע"ח שער הכללים פ"א. ובכ"מ.

ל בראשית מ, ד. ובפדר"א פל"ח:

ירידה רביעית שירד למצרים שנאמר אנכי ארד עמך מצרימה.

לא תהלים קמה, כ.

לב ע"פ תענית ה, ב.

לג מיכה ז, כ.

לד שמות פ"ג, ובפדר"א פל"ט:

ירידה חמישית שירד לסנה שנ' וארד להצילו מיד מצרים הניח כל ההר יורד לסנה ושכן בה והסנה צרה וצוקה וכולם קוצים ודרדרים ולמה שכן בתוך הסנה שהיא צרה וצוקה אלא שראה ישראל בצרה גדולה ואף הוא שכן עמהם שנ' בכל צרתם לו צר.

לה שמות ג, ז-ח.

לו ישעיה סג, ט.

לז תהלים צא, טו.

לח פדר"א פ"מ:

ירידה ששית שירד לסיני שנ' יורד ה' על הר סיני.

חביבין^{מז} (בכוונות האר"מ^{מח} מבואר שיחוד השביעי הוא בהיותו הנקודה האמצעית של יג, שב-יג מדות הרחמים היינו המדה-התיקון השביעי, "ואמת"מט).

ירידה שמינית וירידה תשיעית: אהל מועד

אחר כך יש שתי ירידות הסמוכות זל"ז, עליהן נאמר ב' באהל מועד^נ, סוד "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין"^{נא}, כנגד הספירות בינה וחכמה, אמא ואבא:

הירידה השמינית היא בפרשת בהעלתך ("עד שתהא שלהבת עולה מאליה"^{נב}), ירידת ה' לאהל מועד להאציל מרוחו של משה על שבעים הזקנים, שם כתוב "וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם"^{נג} (ובהמשך נאמר "וירד הוי' בענן וידבר אליו ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים"^{נד}) – הירידה היא לצורך הדבור. גם שם הירידה היא בענן, שוב, הירידה שם – "וירדתי ודברתי... וירד הוי' בענן" – היא בשביל להאציל את רוחו של משה על שבעים הזקנים. שבעים הסנהדרין, לפי קבלה, הם כנגד הבינה^{נז} (שבע המדות דאמא, כל אחת כפול עשר, סוד ה-ע רבתי של "שמע ישראל וגו'^{נח})).

מז ויקרא רבה כט, ט.

מח ראה פ"ח שער השבת.

מט ראה גם מדל"י לקו"א קפט ואו"ת קכב; ספר הליקוטים לצ"צ אות מ (מ-מצורע) עמ' תתקע (ובכ"ד).

נ פדר"א פנ"ב:

וירידה שמינית שירד באהל שני וירד ה' בעמוד ענן ויעמד פתח האהל ויצאו שניהם.

נא ראה זחר ח"ג רצ, ב; זחר ח"א קכג, א.

נב רש"י לשמות כז, כ.

נג במדבר יא, יז.

נד שם שם, כה.

נז פירס רמונים שכ"ג פט"ו; ספר הליקוטים עקב פ"ח; טעמי המצות פרשת שופטים.

נו דברים ו, ד. וראה תו"א קה, ג (ובכ"ד).

נתנה "מפי הגבורה"לט – "וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר"^ס. גבורה במשמעות של כח ריכוז (צמצום לשון ריכוז), ריכוז כל עצמותו כביכול באותיות התורה, כרמוז במלה הראשונה של עשרת הדברות, "אנכי", שדרשו חז"ל "אנא נפשי כתבית יהבית"^{סא}. מכל שמות הספירות רק "גבורה" משמשת כינוי לעצמותו יתברך (כמבואר באריכות במ"א).

ירידה שביעית: יג מדות הרחמים

הירידה השביעית היא התגלות ה' בנקרת הצור^{סב}. ה' אומר למשה שיבוא בנקרת הצור והוא יתברך יעבור על פניו, ואזי ה' מתגלה לו ומגלה לו את יג מדות הרחמים שאינן חוזרות ריקם – "הוי' הוי' אל רחום וחנון וגו'^{סג}. כתוב שם "וירד הוי' בענן ויתיצב עמו שם"^{סד}, כמו שאומרים כל יום בתפלה.

בין הספירות ירידה זו שייכת למדת החסד (הגם שבכללות כל המדות הן מדות הרחמים), כמודגש בכך שתחלת יג המדות ("הכל הולך אחר הפתיחה"^{סה}) בשם א-ל, שם החסד, כמ"ש "חסד אל כל היום"^{סו}, וכן המדה הששית והשמינית (שתי המדות המקיפות את המדה השביעית, "ואמת") הן "ורב חסד... נצר חסד" (נמצא שב-יג מדות הרחמים יש שלש מדות חסד, "בתלת זימני הוי' חזקה").

יג מדות הרחמים הם הירידה השביעית של ה' לעולם מאז מעשה בראשית, "כל השביעין

לט מכות כד, א.

מ שמות כ, א.

מא שבת קה, א.

מב פדר"א פמ"ה:

מה עשה הבה"ה נגלה אליו בענן ויתיצב עמו שם וזו היא ירידה שביעית.

מג שמות לד, ו.

מד שם שם, ה.

מה ע"פ פדר"א פמ"ב.

מו תהלים נב, ג.

הזיתים ב'מעגל', בגילוי העיגול הגדול שלפני הצמצום הראשון), וחז"ל אומרים שזו הירידה העשירית – למלחמת גוג ומגוג ותחית המתים. הירידה העשירית היא כנגד הכתר – כתוב בחסידות שזית הוא מוחא סתימאה^{טו}, הר הזיתים היינו גלגלתא, "על הר הזיתים" היינו רדל"א ו"רגליו על הר הזיתים" הן רגלי א"ק^{טז} (שבו נשיאת הפכים של "אדם" ו"קדמון" שהוא "לא אדם", וד"לסח^{טז}) "על הר הזיתים" היינו אמונה, "הר הזיתים" הוא התענוג והזית הוא החכמה הפנימית של הכתר. ולסיכום:

כתר

"ועמדו רגליו"

בינה

חכמה

"וירד הוי' בעמוד ענן" "וירדתי ודברתי..."

וירד הוי' בענן

גבורה

חסד

"וירד הוי' בענן" "וירד הוי' על הר סיני"

תפארת

"וארד להצילו"

הוד

נצח

"ארד עמך מצרימה" "ארדה נא ואראה"

יסוד

"וירד הוי'... את המגדל"

מלכות

"מתהלך בגן" ("דודי ירד לגנו")

הירידה התשיעית היא בהמשך פרשת בהעלתך, בסוף הפרשה, כאשר מרים ואהרן מדברים במשה וה' קורא להם ויורד לאהל מועד לדבר אתם (ולהעניש את מרים וכו'). שם נאמר: "וירד הוי' בעמוד ענן ויעמד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם"^{טז}. שם ה' מגלה להם את המעלה המיוחדת של משה רבינו, שהתנבא ב"זה הדבר"^{טז} – "ומראה ולא בחידת"^{טז}, ב"אספקלריא המאירה"^{טז}, כפי שאף נביא לא התנבא. מדרגת משה היא חכמה ("מן המים משיתהו"^{טז}, "אין מים אלא תורה"^{טז} ד"מחכמה נפקת"^{טז}), שפנימיותה בטול^{טז} (וכמו שכתוב כאן לגבי משה, "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"^{טז}), וזו הירידה התשיעית של ה' לעולם.

ירידה עשירית: על הר הזיתים

כל תשע הירידות הראשונות הן בתורה משה, בחמשה חומשי תורה, והירידה העשירית והסופית היא "ועמדו רגליו על הר הזיתים". הירידה הראשונה בתורה היא במלה "מתהלך", לא ירד, אבל המדרש מביא הוכחה מהפסוק בשה"ש "דודי ירד לגנו". בכל שאר הפעמים בתורה כתוב בפירוש המלה ירד, ובפעם העשירית שוב לא מופיעה המלה ירד אלא "ועמדו רגליו" (יש בביטוי אותיות "וירד" ואותיות ומעגלו, כנראה שה' ירד על הר

נז במדבר יב, ה.

נח רש"י על במדבר ל, ב (ע"פ ספרי מטות).

נט במדבר יב, ח.

ס זהר ח"ב פב, ב. וראה סוכה מה, ב.

סא שמות ב, י.

סב ב"ק יז, א; זהר ח"ב ס, א. ובכ"מ.

סג זהר ח"ב קכא, א.

סד ראה סוד ה' ליראיו שער א פ"ב (ונתבאר בשיעורים בסוד ה' ח"ג).

סה במדבר יב, ג. משה חי 120 שנה – 120 = חכמה בטול, כאשר ההפרש ביניהם הוא "סוד הוי'".

תכלית הירידות-הנפילות –

עמידה נצחית

[שאלה: מה עם כל הפעמים שכתוב שכבוד

סו ד"ה "ועמדו רגליו" תשח"י פ"ב ובכ"ד.

סז ע"ח ש"ג פ"ב; רמ"ז על זהר ח"א קלה, א ד"ה "ודע שבהוד דעתיק". מובא בתורת שמואל תר"ם ח"א ד"ה "ויובן עוד ענין בינה יתרה". ובכ"מ.

סח ראה שיעורים בסוד ה' ח"ב עמ' קמא.

סט ובאופן אחר קצת ראה לחיות עם הזמן פרשת ויחי הערה מא.

אנחנו נופלים וה' יורד לראות וגם כדי להעניש – העונש הוא חלק מהסיפור, הוא תיקון. גם התכלית שלנו, נתינת התורה, היא 'נפילה' של ה' להר הסיני. הירידה על הר סיני שייכת ל"באתי לגני", וגם הירידה האחרונה היא על הר – יש ירידה על הר סיני וירידה על הר הזיתים – והירידה הראשונה היא לגן עדן. חשוב לשים לב שדווקא בירידה האחרונה אין לשון 'ירידה' אלא לשון 'עמידה' – בניגוד לכל הירידות הקודמות, בהן הורגשה נפילה, זו ירידה (האחרונה מעשר ירידות) ללא כל נפילה. בירידה האחרונה שער **רד** (לשון **ירידה**) מתהפך לשער **זר** (לשון **זירה**) – מתגלה התכלית של "דירה בתחתונים"^{טז}, המשכת העצמות ממש, שכל העליות-לאחר-הירידות הקודמות היו לצרכה. המשכה זו מתבטאת בלשון עמידה^{טז} – "ועמדו רגליו" – בהיותה קבועה ונצחית (בסוד "ויעמד השמן"^{טז}).

הבה נחשוב על כך, הגענו לנושא בגלל שהפרשה שלנו, פרשת יתרו, היא "יורד הוי' על הר סיני".

עא תנחומא נשא טז.

עב ורמז: ט"פ **יורד** ועוד **עמד** עולה י"פ (ממוצע כל מלה) **רד** (שער הירידה המתהפך לשער הדירה)!

עג מלכים-ב ד, ו. וראה זחר ח"ג לד, א (ונתבאר בעומק בדא"ח).

ה' נגלה וכו' – לא נקרא שהקב"ה ירד לעולם? לא, כי לא כתוב לשון ירידה בפירוש. כמו שאמרנו קודם, ה' תמיד אתנו כאן, לפעמים בהסתר ("אכן אתה אל מסתתר") ולפעמים בגלוי (בהשגחה פרטית עלינו, כך ה' מתגלה לנו על כל צעד ושעל של חיינו) – אבל יש כוונה מיוחדת בירידות האלה.

מה פירוש? שלו עצמו יש ירידה כביכול, כל ירידה היא מעין נפילה במדרגה. מה המוטיבציה של ה' שבני רומי ירדו לסוריא? באנגלית אומרים שהוא 'נפל באהבה' (התאהב, fell in love), זו נפילה. כמו שאדם נופל כך ה' גם נופל כביכול. ראינו ששלש הירידות הראשונות של ה' לעולם היו בגלל נפילות האדם, אך לפעמים הירידה לא מפני שהאדם נפל – אלא שצריך לקרות משהו חדש לגמרי בעולם שה' ברא לכבודו. עליו לרדת, לא רק להתגלות. המדרש הוא פנימיות התורה – וירידות ה', הנושא הכללי של פרקי דרבי אליעזר, הוא הנושא הכי עמוק בפנימיות התורה. ה' 'נופל' עבורנו, כאשר אנחנו נופלים (או יורדים למצרים, כמו הירידה הרביעית של יעקב) או צריכים לעלות לדרגה יותר גבוהה (בחנית תשובה, לאו דווקא על חטא ועון, כמבואר בדא"ח). בשלש הירידות הראשונות

ע ישעיה מה, טו.

בקיזור – תובנות ונקודות 'עבודה':

- אהבת המלך לרעייתו 'שוברת' את ההפרדה בין "בין רומי" המרוממים ל"בני סוריא" הסרים מן הדרך.
- כל ירידה של ה' לעולם אמורה לחולל שינוי ולהכות גלים לנצח, ובעצם עשר הירידות חוזרות תמיד.
- כשאנו חוטאים ה' יורד אלינו – כדי לראות, לדבר, להעניש-לתקן ובעיקר לעזור לנו לעלות.
- כל ירידה היא נפילה שתכליתה תיקון או שינוי שמעבר לשגרה.

יונדב בן רכב

יונדב סימן

וַיִּרְכְּבוּ אֹתוֹ בְּרֶכֶבָּו.

יש כאן שלש פעמים שימוש בשרש **רכב** – "המרכבה... וירכבו אתו ברכבו". יש שני סודות עמוקים בתורה – "מעשה בראשית" ו"מעשה מרכבה" – כאשר החלק העמוק ביותר נקרא "מעשה מרכבה".

צוואת בני רכב

אחר כך מוזכר יונדב בספר ירמיהו. ירמיהו הנביא הזהיר את עם ישראל לפני חורבן בית ראשון – הוכיח את העם שאינו הולך בדרך התורה, ולכן יחרב הבית – ואחת הנבואות היא בירמיהו פרק לה. נקרא בפנים:

הַדֹּבֵר אֲשֶׁר הָיָה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת הוֹי בְּיָמֵי יְהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר. הֲלוֹךְ אַל בֵּית הָרֶכָבִים [קהלת גרי צדק]. וְדַבַּרְתָּ אוֹתָם וְהִבְאֹתָם בֵּית הוֹי אֶל אַחַת הַלְשָׁכוֹת וְהִשְׁקִיתָ אוֹתָם יָיִן. [ירמיהו קיים את דבר ה':] וְאָקַח אֶת [הראש שלהם] יֹאשִׁיָּהוּ בֶן יִרְמְיָהוּ... וְאֶת אֶחָיו וְאֶת כָּל בָּנָיו וְאֶת כָּל בֵּית הָרֶכָבִים. וְאָבָא אֹתָם בֵּית הוֹי... וְאָתַן לִפְנֵי בָנֵי בֵּית הָרֶכָבִים גִּבְעִים מְלֵאִים יָיִן וְכִסּוֹת [גביע הוא יותר מכוס]. וְאָמַר אֲלֵיהֶם שְׁתּוּ יָיִן [אחים, 'הולי ברו'רס', שתו יין]. [איך הם הגיבו באופן ספונטאני?] וַיֹּאמְרוּ לֹא נִשְׁתֶּה יָיִן כִּי יוֹנְדָב בֶּן רֶכֶב אֲבִינוּ [שחי שלש מאות שנה קודם]. צִנֵּה עֲלֵינוּ לֵאמֹר לֹא תִשְׁתּוּ יָיִן אֲתֶם וּבְנֵיכֶם עַד עוֹלָם [יש לנו צוואה בת שלש מאות שנה, שמשפחתנו לא תשתה יין – לא לשתות אלכוהול, זה רע לכם. (איך הם עשו קידוש?) על לחם]. [הוא לא אסר עליהם רק יין, אלא נתן להם סגנון חיים שלם שונה מסגנון החיים הנורמלי:] וְכִיתִּי לֹא תִבְנוּ [בית קבע, מאבן או מעץ]. וְזָרַע לֹא תִזְרְעוּ וְכָרֶם לֹא

פרשת השבוע נקראת על שם יתרו, גר הצדק הראשון שהצטרף לישראל, ובזכות הצטרפותו כלה התורה להנתן". אחת התופעות היפהפיות ביחס ליתרו היא בסימן שבסיום הפרשה. בסוף כל סדרה נתנו בעלי המסורה – שחתמו את נוסח התנ"ך שבידינו – סימן לזכרון מספר הפסוקים בפרשה. כסימן ל-72 פסוקי יתרו¹ בחרו שם של משהו בתנ"ך – **יונדב**.

בתנ"ך יש שני יונדב, אחד רע ואחד טוב. הרע היה אחיו של דוד המלך – בן אחיו שמעה – והוא שנתן את העצה הרעה לאמנון להעמיד פני חולה וכך לפגוע באחותו תמר. אך ברור שהמסורה התכוונה ליונדב השני, יונדב בן רכב, כיון שהוא בא מצאצאי יתרו!

יונדב ויהוא

יונדב בן רכב מוזכר פעם ראשונה במלכים-ב פרק י, בסיפור על יהוא שהשמיד את בית אחאב:

וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם [יהוא] וַיִּמָּצֵא אֶת יְהוֹנָדָב בֶּן רֶכֶב לִקְרָאתוֹ וַיִּבְרָכְהוּ [רכב] הוּא צִירוף בָּרַךְ – הפועל הראשון בלשה"ק שכל ששת הצירופים שלו הם שרשים בלשון המקרא. פועל מאד חשוב. וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִישׁ אֶת לִבְכָּה יִשָּׁר בְּאֲשֶׁר לִבְכִּי עִם לִבְכָּה וַיֹּאמֶר יְהוֹנָדָב יֵשׁ יוֹשׁ [בתגובה אמר לו יהוא:] תָּנָה אֶת יָדְךָ וַיִּתֵּן יָדוֹ וַיַּעֲלֶהוּ אֵלָיו אֶל הַמִּזְבֵּיכָה. וַיֹּאמֶר לָכֵה אֹתִי וְרִאֵה בְּקִנְיָתִי לְהוֹי

א קטעים מתוך שיעור לחבורת ר' שלמה כ"ץ (אנגלית), י"ח שבט תשע"ח. נרשם על ידי איתיאל גלעד. לא מונה. את השיעור המלא ניתן לבקש במייל itiel@pnimi.org.il
ראה זהר ח"ב סז, ב.

ב זאת לפי חלוקת עשרת הדברות בטעם העליון (ומבואר בהמשך השיעור שלא נדפס כאן).

בגבורה בשבעת המשקין^ד. היין מביא לכל מיני תופעות שליליות, כמו שכתוב בספר משלי^ה על מי ששותה יין; כרם הוא גפן, שבשבעת המינים – אנחנו באים מט"ו בשבט – הוא התפארת^ו. היין שיוצא מהגפן הוא גבורה במשקין (החסד מים), אבל הגפן בשבעת המינים הוא תפארת. בית ישראל, "תפארת ישראל"^ז, נמשלו לכרם^ח; שדה הוא "לבר מגופא" – ברא – נצח והוד; זרע הוא היסוד; לא לבנות בית במלכות.

גבורה	חסד
יין	יונדב

תפארת

כרם

נצח והוד

שדה

יסוד

זרע

מלכות

בית

אם כן יונדב-יין-כרם-שדה-זרע-בית אומר לא להתעסק עם מה שלמטה ממני, מהמדה העצמית שלי – שיהיה לכם כתר-חכמה-בינה-דעת-חסד, אבל לא גבורה-תפארת-נצח-הוד-יסוד-מלכות. צריך להתבונן בענין. מה היתה הצוואה? לא לשתות יין, לא לבנות בתים ולא לעבוד את האדמה. אז מה הם עשו? [הייתקן]. נכון, בדיק. הם עבדו עם מכוניות.

ד ראה רפואה שלמה (לשעבר "גוף, נפש ונשמה") פ"ד עמ' 88-90; עץ פרי מאמר "ארץ זבת חלב ודבש – חליבה בשבת וביו"ט" הערה ד.

ה כג, כ ו-לא; לא, ד.

ו ראה הזמן הפנימי מאמר "זמרת הארץ" לט"ו בשבט.

ז איכה ב, א.

ח ישעיה ה, ז: "כי כרם הוי' צבאות בית ישראל".

תַּשְׁעוּ וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם [כלומר, אל תהיו קשורים לשום מקום מסוים]. כִּי בְּאַהֲלִים תִּשְׁבּוּ כָּל יְמֵיכֶם [עם אהלים אפשר לזוז בחפשויות ממקום למקום לפי הצורך. יש מי שמפרש שאם תהיו קשורים למקום, לא תרצו לעבור גם בזמן סכנה, ותהרגו. אם אינך קשור לשום מקום אתה גמיש, יכול לעזוב ולעבור מקום. המלה 'גר' משמעה לנדוד ממקום למקום – לא להיות במקום אחד קבוע. כאשר בני ישראל הגיעו למצרים הם אמרו "לגור בארץ באנו"^א – היום מבינים 'לגור' בתור מקום מגורים, אבל בתורה המשמעות היא להיות תושב עראי. חשוב להכיר שזו משמעות המלה גר. מצד אחד, המשמעות היא לגור-להתגורר, אבל הכוונה לגור בלי להיות קשור למקום. יונדב אמר לבניו, אם תשמרו את צוואתי: לְמַעַן תִּחְיוּ יְמֵים רַבִּים עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם גָּדִים שָׁם [יהיו לכם חיים ארוכים, וטובים, במקום שאתם גרים בו – משתמש ב"גרים", הפועל-המשמעות של גר, כנ"ל. זו לא מצוה לכל עם ישראל, אלא לצאצאיו – צאצאי יונדב שהם צאצאי יתרו]. וְנִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה בְּן רֶכֶב אָבִינוּ לְכָל אֲשֶׁר צִוָּנוּ לְבַלְתִּי שְׂתוֹת זֵין כָּל יְמֵינוּ אֲנַחְנוּ וְנִשְׁנִינוּ בְּיָנוּ וּבְנֵינוּ. וּלְבַלְתִּי בְּנוֹת בָּתִּים לְשִׁבְתָּנוּ וְכָרֶם וְשָׂדֶה וְזֶרַע לֹא יִהְיֶה לָנוּ. וְנִשָּׁב בְּאַהֲלִים וְנִשְׁמַע וְנַעֲשֶׂה כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּנוּ יוֹנָדָב אָבִינוּ [ולכן סרבו להוראת ירמיהו].

בפסוקים האחרונים נוסף עוד דבר ברשימת האיסורים בצוואת יונדב – עיסוק ב"שדה" בכלל. סך הכל יש כאן חמשה דברים – יין, בתים, כרם, שדה, זרע. נתבונן בהקבלתם לספירות:

יונדב עצמו הוא **חסד**, ענף החכמה, וכל מה שאמר להם לא לעשות שייך לספירות שלמטה מחסד, מגבורה עד מלכות: יין הוא

מִצְוֹת יְהוֹנָדָב אֲבִיכֶם וַתִּשְׁמְרוּ אֶת כָּל מִצְוֹתַי וַתַּעֲשׂוּ כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם. לָכֵן כֹּה אָמַר הוֹי צָבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יָפַרְתָּ אִישׁ לְיֹנָדָב בֶּן רֶכֶב עֹמֵד לִפְנֵי כָּל הַיָּמִים.

עמידה משמעותה גם בטול ונכונות לקבל השראה מה' מה לעשות, איך ללכת בדרכיו ואיך להביא את הגאולה].^ט אם כן, הם עדיין אתנו, עד היום הזה, בזכות נאמנותם לצוואת אביהם.

צאצאי יונדב קרויים על שם אביו רכב, **"בית הרכבים"**, בגימטריא **"נצח ישראל"** [לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם]^י, ובאמת הם שמרו את צוואתו למעלה מטעם ודעת. זו דוגמה שהנביא מוכיח את היהודים: ראו את הגרים, כמה שהם בסדר, ושומעים לאביהם במה שלא כתוב בתורה. יוצא מכאן איזה קטרוג על בני ישראל. יונה ברח מלנבא לגוים ולהחזירים בתשובה כדי לא לעורר קטרוג על עם ישראל, וכאן לכאורה בית הרכבים הוא מקור קטרוג על עם ישראל (כאחד הפירושים ב"קשים גרים לישראל בספחת")^י, לכן, לשלול כל מחשבת גנאי לגביהם, מודגש כאן הפסוק האחרון, השכר הטוב שה' מבטיח להם. בלעדי הייתי יכול לחשוב שהם איזה שעיר לעזאזל, שמשתמשים בהם רק להוכיח את היהודים – לא לכבודם, שבשלהם מחריבים את בית המקדש. הסיום מוכיח שהכל רק כדי לשבח אותם ואת מסירותם לקיים את צוואת אביהם ושמותן הערכה אמיתית להם בני ישראל יקחו מוסר לחקות את הנהגתם הטובה, ולכן כתוב שלא יכרת מהם איש "עמד לפני כל הימים". מי שעומד לפני ה' מוכן לקבל נבואה. שוב, הכל קרה בתוך בית המקדש – המקום של "עצי שטים עמדים".

מה פירוש רכבים? כלי תחבורה. הם יצרו, סחרו ועסקו ברכבים. זה מה שהם עשו, לכן קוראים להם בית הרכבים. הכל קשור לסוד של המרכבה. אמרת שהם עסקו בהייטק – מרכבה היא גם תקשורת, אינטרנט וכו', ובכך הם עסקו כי לא עבדו את הארץ, כצוואת אביהם.

תוכחת ירמיהו

נסה לדמיין, כל דבר שלומדים בתורה צריך לצייר מול העיניים: הנביא הגדול, הרבי, לוקח אותך לבית המקדש ונותן לך יין לשתות, אומר לך לשתות. מאד מענין, ה' אמר לו לעשות זאת, ואם הוא היה אומר שה' אמר שאתן לכם יין ותשתו הם היו בבעיה – אם לקיים את מצות ה' או צוואת אביהם – אבל, כנראה במוון, הנביא לא אמר להם זאת בשם ה'. בכל אופן, הוא רבי, והוא אמר להם לשתות – והם אומרים, 'לא, יש לנו צוואה מאבינו ואנחנו שומרים אותה'.

מיד ה' התגלה לירמיהו:

וַיְהִי דְבַר הוֹי אֶל יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר. כֹּה אָמַר הוֹי צָבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֵלֶךְ וְאָמַרְתָּ לְאִישׁ יְהוּדָה וּלְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם הִלֹּא תִקְחוּ מוֹסֵר [מהאנשים הללו] לְשִׁמְעַע אֶל דְּבָרִי נָאִם הוֹי. הֲזֵקִים אֶת דְּבָרִי יְהוֹנָדָב בֶּן רֶכֶב אֲשֶׁר צִוָּה אֶת בְּנָיו לְבַלְתִּי שְׁתוֹת יֵין וְלֹא שְׁתוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי שִׁמְעֵנוּ אֶת מִצְוֹת אֲבֵי־הֶם [אותם צוה לפני 300 שנה]. וְאָנֹכִי דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם הַשָּׁמַיִם וְדִבַּר וְלֹא שִׁמְעַתֶּם אֵלַי. מכאן נמשכת תוכחה ארוכה – לאור דוגמה זו – שהגרים הללו שמרו את מצות אביהם, ואתם לא שומעים לי.

ההבטחה לבית הרכבים

מה קרה בסוף? ה' מבטיח הבטחה לבית הרכבים:

וּלְבֵית הַרְכָּבִים אָמַר יִרְמְיָהוּ כֹּה אָמַר הוֹי צָבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעַן אֲשֶׁר שִׁמְעַתֶּם עַל

ט ש"א טו, כט.

י תוספות קידושין ע, ב ד"ה "קשים גרים".

"וישמע יתרו כהן מדין"

אור החיים יתרו

הוא מוסיף ומפרט כי בזכות היותו "כהן מדין" הוא מקבל מידע מדויק ושלם ("כי לאנשים הגדולים יתגלה ויודע הכל בצדק, בלא תוספת וגרעון", לעומת פשוטי העם הניזונים מ"החדשות" החלקיות), סוד עטרא דגבורות שבדעת (מהן הכח להכיר במדויק את המצב¹), שרש הגבורה, ומצד אהבתו לישראל הוא משתדל לדעת "את כל אשר עשה הוי' למשה ולישראל עמו" ("גם זה יגיד שבח האיש, שהשתדל לדעת כל פרטי המעשים, וזה יגיד כי אהב את יעקב... שהלא תראה איש שונא לרעהו יקוץ בהגדת שבחיו וטובו, ויחדל מדעת מצבו הטוב"), סוד עטרא דחסדים שבדעת, שרש החסד.

מעבר לידיעת יתרו "את כל אשר עשה וגו'", מודגש "כי הוציא הוי' את ישראל ממצרים" ("עיקר כל אשר עשה", שלכאורה ציונו מיותר), ומסביר האוה"ח כי יתרו הכיר את "תוקף שביית מצרים" ורק לאור ידיעת נפלאות ה' הכלולות ב"כל אשר עשה" האמין ב"כי הוציא" ביציאה ברת-קיימא, ללא שהמצרים יצליחו לשעבד שוב את ישראל (ולכן לא כתוב 'וכי הוציא', כפרט נוסף, אלא כמסקנת "כל אשר עשה"). היציאה ממצרים (ערות הארץ) היא לידת העם מרחם האם² (אמא-בינה), וליתרו יש "אזן מלין תבחן"³ לאמת אותה מכח שער ה-ן דבינה.

מפירושי בעל אוה"ח הקדוש לפסוק הראשון בפרשה ניתן לבנות 'פרצוף' שלם: הוא פותח בשאלה מדוע לייחס את "יתרו... חתן משה" כ"כהן מדין" – "שאין זו מעלה אלא ירידה" שאין ראוי להזכירה לאחר חזרתו למוטב. אכן, ענין יתרו הוא "כיתרון האור מן החשך"⁴, וירידתו לעמקי הקליפות היא צורך עליה להכרזת "ברוך הוי"⁵ כהכנה למתן תורה⁶ ולהתגלות הניצוץ המשיחי שבו (והרמז: הביטוי "כהן מדין" חוזר פעמיים⁷, העולות משיח).

הוא מתרץ כי "כהן מדין" רומז להיותו ראש למדין וכהן אדוק לעבודה זרה, והכתוב משבחו בפרישה משניהם:

למרות היותו ראש למדין לקח לעצמו כחתן את משה ("חתן משה"), "אדם שלא נודעה לו גדולה עדיין". קליפת מדין (שענינה מדון ומריבה) היא חכמה דקליפה⁸ ולעומתה עומד משה, חכמה דקדושה.

למרות אדיקותו בע"ז בעבר ("כהן אומה אחת") העיד על עובדי ע"ז "כי הבל יפצה פיהם" באומרו "עתה ידעתי כי גדול הוי' מכל האלהים" – תיקון הדעת דתתו (סוד המלך בלע בן בעור, שרש בלעם בן בעור, בר-הפלוגתא של יתרו ביועצי פרעה⁹), כנגד עצם הדעת.

נערך מרשימת הרב ע"י איתאל גלעדי. אור לי"ב שבט תש"פ.

א קהלת ב, יג.

ב שמות יח, י.

ג זהר ח"ב סז, ב (ואילך).

ד שמות ג, א; יח, א.

ה ראה לקו"ת מטות ד"ה "החלצו" ובכ"ד.

ו סוטה יא, א.

ז וראה סוד הוי' ליראיו ש"ח סעיף ג ובהרחבה אמנות החינוך חלק שני פ"ג.

ח ראה יחזקאל טז, ג (ובכ"ד).

ט איוב יב, יא. ראה הנפש פ"ו הערה ב (ובכ"ד).

שבת שלום ומבורך

שפת אמת יתרו

לאין סוף לעולם הוא נותר בבחינת "עד ולא עד בכלל", ורק בשבת ("מעין עולם הבא")^ז זוכים לגילוי העתידי של "עד ועד בכלל"^ח, "ברכה עד בלי די"^ט (מכח שם ש-די, השייך דווקא לישראל). מכח שרשנו לפני הצמצום הראשון המגביל את הבריאה ("בראשית ברא אלהים", שם הדין-הצמצום), במקום בו ה' נמלך בנו על הבריאה כולה^א, אנו עם סגולה – המסוגל להכיל ברכת אין-סוף בכלי השבת והשלום, "רחבה מצותך מאד"^ב.

לעומת זאת, גוי אינו שייך לאין-סוף של שבת – "גוי ששבת חייב מיתה"^ג, בבטולו מרחוק בגילוי אור אין סוף (על דרך "הושיט אצבעו הקטנה ביניהן ושרפן"^ד). גם שלום-אמת – הכלי לאין-סוף – שייך רק לישראל (ולכן טעות לחשוב שיתכן שלום-אמת עם הגוים). אצלנו "מחלוקת לשם שמים"^ה סופה שלום – "שלום שלום לרחוק ולקרוב"^ו ("לרחוק שנעשה קרוב"^ז), "שלום בעצמי"^ח ושלום בעולם^ט (ולכן גם תודעת השלמות

רשב"י דורש^א את "זכור את יום השבת לקדשו"^ב כתזכורת למענה ה' לטענת השבת "לכולן יש בן זוג ולי אין בן זוג" – "ישראל הוא בן זוגך". מסביר השפ"א^ג כי השבת היא ברכה שאין העולם יכול להכיל, ורק ישראל זכו (בכח התורה, עליה נאמר "הוי יברך את עמו בשלום"^ד) לשלום, שהוא "כלי מחזיק ברכה"^ה להכיל מה שמעבר למדת הכלי המוגבלת, לזכות לנשמה יתרה ולתוספת ברכה (ו"תוספתו של הקב"ה מרובה על העיקר") – "שבת שלום ומבורך".
עולמנו מוגבל-בעצם, ועל אף שאיפתו

נערך מרשימת הרב ע"י איתאל גלעדי. אור ל"ב שבט תש"פ.

א בראשית רבה יא, ח.

ב שמות כ, ח.

ג תרס"ד. וזה לשונו:

בפסוק זכור את יום השבת. אחז"ל אמרה שבת לפני הקב"ה לכל יש בן זוג כו' כנס"י בן זוגך. ז"ש הכ' זכור אשר אמרתי לשבת כנס"י בן זוגך. הענין הוא ע"פ מ"ש בזוה"ק ויברך כו' את יום השביעי כיון דלא אשתכח ב' מנא מה ברכתא אשתכח ב' אלא כולא ברכתאין בשביעאה תליין. פ"י הדברים כמ"ש חז"ל אין כלי מחזיק ברכה אלא שלום. פ"י הכלי מחזיק כפי מדתה. אבל הברכה יותר מן המדה. ואין כלי להחזיק יותר ממדתה. וכן ה' במעשה בראשית ששת ימים עשה כל בנין הטבע והבריאה. אבל בשבת ויברך יותר מהחזקת כלי הבריאה. ולא ה' מי שראוי לקבל זו הברכה. רק בני"י בכח התורה. ה' יברך כו' עמו בשלום. ויש להם כח לקבל נשמה יתירה. ותוס' ברכה. לכן כנס"י י"ה בן זוגך שהם כלי מחזיק ברכה. וזו תוספות נשמה יתירה יותר מן העיקר. כמ"ש חז"ל תוספתו של הקב"ה יתירה על העיקר. וזה הברכה של השבת והיא באמת עדות על הבורא מאחר שכל העולם ומלואו אין כדאי לקבל זו הברכה. וינח ג' עד. ששת ימים ברא. ויום השביעי עד על הבריאה כדאיאתא שבת סהדותא איקרי.

ד תהלים כט, יא.

ה סיום מסכת עוקצין.

ו בראשית רבה סא, ד ובכ"ד.

ז אוצר המדרשים מדרש "אלה אזכרה".

ח מאמר השפלות והשמחה פל"ז ואילך (ובכ"ד).

ט מלאכי ג, י.

י וראה סוד הוי"ו ליראיון שער נ"פ א.

יא בראשית רבה ח, ד.

יב תהלים קיט, צו. בתניא (אגה"ק יז) נדרש הפסוק על צדקה (השייכת גם היא לשלום, ראה שם יב) אך כאן הוא מתאים להדרש על שבת.

יג סנהדרין נח, ב.

יד סנהדרין לח, ב.

טו אבות ה, יז.

טז ישעיה נז, יט.

יז רש"י שם. ברכות לד, ב.

יח תהלים לח, ד.

יט ראה לקו"מ יד, ח.

עשה הוי", ומוסיף רמז – **"וינח"** בגימטריא **עד**. כלומר, הבלי-גבול מעיד שאת הגבול אכן "עשה הוי" יש מאין, כאשר צמצם את האין-סוף לאין וברא ממנו את הגבול. כל שבת היא עד לגילוי האין סוף – "עד הגל הזה"^כ. ממילא, "אם שמרו בני ישראל שתי שבתות" – "על פי שני עדים"^{כד} – "מיד הן נגאלין"^{כה} (ואם כן, ההסבר הפנימי שכל שבת כוללת שתי שבתות^{כז}, מתאים לכלל "כל מקום שנאמר 'עד' הרי כאן שנים"^{כז}).

"באת שבת באת מנוחה" (רש"י לבראשית ב, ב), עד ל"מנוחה לחיי העולמים" (סיום מסכת תמיד) – שייך ליחידה שבנפש, ואילו תענוג הנשמות (המתואר בזמר "יה אכסוף") שייך לחיה, ודוק.

כג בראשית לא, נב.

כד דברים יט, טו.

כה שבת קיח, ב.

כו לקו"ת בהר ד"ה "את שבתתי תשמרו".

כז סוטה ב, ב.

מאפיינת דווקא את נשמות ישראל, ששרשן בינה-אמא^כ שלמעלה מהגבלות ימי-מדות הבריאה, ואינה מתקבלת אצל האומות – ועל אחת כמה וכמה נשיאת ההפכים היהודית הבלתי-נתפסת של "אין כלי שלם כלב שבור"^{כא}). אכן, נשמה יתרה שייכת לפרשת יתרו – המתגייר זוכה לנשמה יתרה על נשמת-הגוי המוגבלת בהגבלות הבריאה.

השפ"א ממשיך כי ברכת השבת, "וינח ביום השביעי"^{כב}, היא עדות על "ששת ימים

כ מקור תודעת השלמות, כמבואר בספר תיקון המדינה פ"ו. כא קול מבשר ח"א תהלים קמז ובכ"ד (בשם הרבי ר' בונים מפשיסחא), וראה קונטרס התפלה פרקים יא-יב.

כב שמות כ, יא. **"וינח ביום השביעי"** = **תענוג** (ענג שבת) = **חיה** ברבוע. והנה, **"וינח"** (**עד**, כדלקמן בפנים) עולה ב"פ **יחידה**, נמצא שיש כאן יחוד חיה-יחידה, שהן סוד הנשמה היתרה. בסוד **הצלם** היינו ה-**לם** (חיה-יחידה) הנוספים על ה-**צ** (נר"נ) כאשר **"צדיק אכל לשבע נפשו"** (משלי יג, ה) בענג שבת לגוף (ולכחות הפנימיים שבו). נמצא שעצם ה"וינח" –

המשך מעמ' 23

הקדמה ל"ויקח יתרו... את צפרה... ואת שני בניה", משום שכאשר ירד משה למצרים ערער יתרו על לקיחת אשתו ובניו להשתעבד וכשענה לו משה שבני ישראל ישתחררו ויקבלו תורה על הר סיני ברכו "לך לשלום", וכעת – כאשר שמע שבני ישראל יצאו ממצרים – קיים את הבטחתו והביאם לקראת מעמד הר סיני^כ. קיום ההבטחה שייך ליסוד^כ, שני בני משה לנצח ולחוד ואשתו למלכות.

בפרט, הוא מסביר, מלחמת עמלק (אודותה שמע יתרו ובא') 'החליטה' אצלו את ההכרה שתכלית היציאה לא היתה עונש על "פחזותו של פרעה, שהתרים כנגד שלוחו של מקום" אלא "לחייבת ישראל להוציאם" – שבה ותפארת "ישראל אשר בך אתפאר"^{כא} – והדבר מעניק "בטחון לישראל מעמים אשר יקומו עליהם".

הוא חותם בהסבר ש"כי הוציא וגו'" הוא

יב ראה שמות רבה ד, ד ובאוה"ח כאן בפסוק הבא (ובאריכות במאורי חיים לאוה"ח כאן).

יג ראה הנפש פי"ג.

י זבחים קטז, א.

יא ישעיה מט, ג.

בחור וזקן

מעין גנים – 'נקודה חסידית' בפרשת יתרו

יש "טביעות עינא דקלא"^ה – הכרת האדם בוודאות גמורה על פי קולו בלבד (ולכן זו "טביעות עינא" למרות שלא רואים, כיון שזו הכרה ברורה כמו בראיה). כמו שאפשר לזהות אדם בוודאות על פי קולו, כך אפשר לזהות על פי הקול את האופי של הדובר, האם הוא בחור גבור מלחמה או זקן מלא רחמים (כמו שבראיה חודרת אפשר להבחין את האופי של האוביקט הנראה). אם כן, כאשר שמענו את קול ה' בהר סיני, זיהינו בטביעות עינא דקלא שזהו קול של "זקן מלא רחמים"!

אכן, הפירוש (היפה) הזה קצת קשה. ראשית, לשון חז"ל היא שהקב"ה "נגלה" כזקן מלא רחמים, משמע שזו התגלות בדרך ראייה. ושנית, קול ה' שנשמע בהר סיני היה קול גדול וחזק, "קול גדול ולא יסף". קול אדיר ומאויס שהחריד את העולם כולו, עד שישיראל אמרו "ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות", וחז"ל אף אומרים שעל כל דבור ודבור פרחו נשמתם. על הקול הזה נאמר "קול ה' בכח... קול ה' שובר ארזים". כל התיאור הזה לא נשמע כלל כקולו של "זקן מלא רחמים".

לכן יש לומר שמדובר על ראייה פנימית, ב"עין השכל שבלב", הנקודה הפנימית בלב היהודי. כך אומר רבי שמעון בר יוחאי למשה רבינו, רעיא מהימנא, שאמנם לא נתנה לך רשות לראות את פני ה', "ופני לא יראו" אבל "בעין השכל דבלבך את חזי כולא". פירוש הדברים שהרואה לא מודע כלל לכך שהוא רואה ולמה

על הפסוק "אֲנֹכִי הוּאִי אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים" מפרש רש"י "לפי שנגלה בים כגבור מלחמה, ונגלה כאן כזקן מלא רחמים... הואיל ואני משתנה במראות אל תאמרו שתי רשויות הן, אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים" (הבטוי "גבור מלחמה" לקוח מתהלים^א, ובשירת הים עצמה נאמר "ה' איש מלחמה". אכן, בכמה מקורות נאמר שה' נגלה בים כ"בחור מלחמה"^ב).

ראיה בלב

על דברי רש"י, שמקורם במדרש, קשה לכאורה: מה הכוונה שה' "נגלה" כזקן מלא רחמים, והרי במתן תורה נאמר בפירוש "לא ראיתם כל תמונה"! באיזה מובן ההתגלות היתה "כזקן מלא רחמים"?

יש מפרשים שהכוונה לקול ה' שנשמע בהר סיני, "קול אלהים מדבר מתוך האש", "קול גדול ולא יסף"^ג, קול שנשמע מארבע רוחות העולם. אמנם הקול איננו תמונה, אבל

נערך ע"י הרב יוסף פלאי.

א תהלים כד, ח. **גבור מלחמה זקן מלא רחמים** = 10,860 פעמים **אלהים** (שינוי המראות שייך לשם אלהים דוקא, לשון רבים). הערך הממוצע של כל תבה הוא 172, **עקב** תבות של עשרת הדברות. מספר האותיות 20 (**עשרים** = **כתר**, מניין האותיות בעשרת הדברות) והערך הממוצע של כל אות הוא 43, **גדול**, **גם** ("ר"ת גבור מלחמה, או גבור... רחמים). 860 יחד עם הפסוק כאן **אנכי הווי אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים** = 3355 = **אני** פעמים **הכל**, אני הוא בכל הגילויים השונים. אם נכתוב בחור במקום גבור, **בחור מלחמה זקן מלא רחמים**, הערך הממוצע של כל תיבה הוא **אנכי הווי אלהיך**!
ב מכילתא דרשב"י. פסיקתא רבתי כא. וראה חגיגה יד, א "אין לך נאה בשיבה אלא זקן, ואין לך נאה במלחמה אלא בחור".

ג דברים ד, לג.

ד דברים ה, יט.

ה גיטין כג, א.

ו תהלים כט, ד-ה. כמובא ברש"י ויקרא א, א.

ז זהר ח"ב קטז, ב.

מלמד תורה שכן נאה תורה להיות יוצאה מפי זקנים^ח. במקום "זקן מלא רחמים" בהר סיני, הדימוי כאן הוא ל"סופר מלמד תורה", דהיינו מלמד תינוקות של בית רבן. בנוסף יש דימוי ל"בחור כארזים" בימי שלמה המלך שבנה את בית המקדש, הבחור הוא הדוד במגילת שיר השירים. ודימוי נוסף מדניאל איש חמודות, "זקן מלמד תורה", והכוונה לחזון המשיחי בו רואה דניאל "ועֲתִיק יוֹמִין יִתֵּב לְבוּשָׁה כְּתֹלָג חֹךְ וְשֹׁעַר רִאשִׁיָּה כְּעֶמֶר נֶקָא"^ט (ובהמשך מגיע המשיח לאותו עתיק יומין, "וַאֲרוֹ עִם עֲנָנֵי שְׁמַיָּא כְּבֹר אֲנָשׁ אֶתָּה הֵנָּה וְעַד עֲתִיק יוֹמִיָּא מְטָה וְקִדְמוּהִי הִקְרִיבוּהִי").

יש כאן שני זוגות מובהקים, שני בחורים ושני זקנים: "גבור עושה מלחמה" בים סוף קרוב ל"בחור כארזים" בשיר השירים, ונראה שמדובר באותו בחור היוצא בים סוף כ"בחור מלחמה" (כמו הגרסה בכמה מדרשים) ובעת שלום הוא "בחור כארזים" בשיר השירים. וכן "סופר מלמד תורה" בהר סיני קרוב ל"זקן מלמד תורה" אצל דניאל, והוא הוא "זקן מלא רחמים" בפירוש רש"י – אותו זקן שהתגלה לנו בסיני חוזר ומתגלה בביתא המשיחית.

ארבעת אלו מכוונים כנגד י-ה-ו-ה, באופן הבא (באותיות קצרות):

גבור מלחמה בים סוף כנגד חכמה, י בשם הוי', וכנגד עולם האצילות. הים הוא "ים החכמה". הפיכת הים ליבשה היא גילוי עלמא דאתכסיא, אותיות יה שהוא שם החכמה. פנימיות חכמה-עילאה היא גבורה דעתיק וזהו "גבור מלחמה". על "מה תצעק אלי" מפורש בזוהר "בעתיקא תליא מלתא"^י, הגבורה

שהוא רואה. לכן בני ישראל, ואפילו משה רבינו, לא ראו דבר, לא היתה חוייה של מראה כלל. אבל במבט נוסף ובדורות מאוחרים יותר ניתן להעלות את התמונה מהלא-מודע אל המודעות. כך באים חכמי התורה שבעל פה, כמו רבי שמעון, ומגלים למשה רבינו עצמו מה שהיה בתוך מעמקי לבו, בעין השכל שבלב. כך מתפרשים דברי חז"ל על התגלות ה' בהר סיני כזקן מלא רחמים, כמתייחסים לראיה הפנימית הזו, כיצד נראה לנו היום מעמד הר סיני, כשאנו מביטים בו בעין השכל שבלב.

[אכן, בים סוף הגילוי היה מפורש יותר, שהרי ישראל שרו בפה מלא "הוי' איש מלחמה", גילוי במודע בשעת מעשה, ואילו בהר סיני לא היה שום 'ציור' אלא רק קול גדול. ההבדל הוא שבשירת הים שרתה רוח הקדש על ישראל. לא היה צורך בנבואה לאור עצם המאורע הנסי, ולכן לא היה מראה נבואי של "איש מלחמה" אלא רוח הקדש שיש בה ציור בהרגשת הלב הברורה ש"ה' איש מלחמה" (שלכן "ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים", מכח דרגת רוח הקדש דוקא). אלא שלאחר זמן, לאחר עצם החוייה, מה שנותר הוא המלים אותם אמרנו בשעת מעשה, שהפכו להיות תורה – וכיון שכתוב "הוי' איש מלחמה", ואין מקרא יוצא מדי פשוט, הרי רוח הקדש מתעלה לדרגת נבואה ואז באמת יש מראה של "בחור מלחמה", ודוק היטב.]

"סופר מלמד תורה" ו"בחור כארזים"

והנה במדרש יש ציור 'מפותח' יותר מפירוש רש"י: "לפי כל עסק ועסק וכל דבר ודבר היה נראה להם, בים כגבור עושה מלחמה ונראה להם בסיני כסופר מלמד תורה ונראה להם בימי שלמה לפי מעשיהן מראהו כלבנון בחור כארזים ונראה להם בימי דניאל כזקן

ח ילקוט שמעוני רפ. פסיקתא דר"כ יב.

ט דניאל ז, ט.

י שם פס' יג. אבן עזרא שם "והנה עם ענני השמים כבן אנוש היה בא ועד קדמון ימים הגיע ולפניו הקריבוהו".

יא זהר ח"ב נב, ב.

סופר מלמד תורה, זקן מלא רחמים, ומלמד אותי תורה. "וכל בניך למודי הוי"י" – כל אחד הלומד תורה לומד תורה מפי ה' ממש.

יש מי שלומד תורה בתחושה שהנה "אני לומד תורה", אני צובר ידיעות, מפנים את הידע של התורה, הולך וגדל בתורה. זו תודעה נמוכה (של 'מתנגד') שבה האדם מרוכז בעצמו, הוא והספר או הנושא הנלמד – מבלי לחשוב 'יותר מד' על נותן התורה. צריך לעלות לתודעה מתקנת, תודעה של 'חסיד', הרואה לנגד עיניו את הקב"ה המלמד אותו ברגע זה. לכן צריך לברך לפני לימוד תורה (בתחילת כל יום) "המלמד תורה לעמו ישראל... ברוך אתה ה' נותן התורה" – ה' נותן את התורה עכשיו, תוך כדי הלימוד (ואם לא, ח"ו "על מה חרבה הארץ? על שלא ברכו בתורה תחלה""). בדרך זו הלומד אינו מסתכל כלל על עצמו, לא 'מודד' את הידע הנלמד, אלא עסוק בעצם חויית הלימוד מפי ה'.

"רבי עקיבא אומר, זמר בכל יום זמר בכל יום"¹⁰ – **זמר** ראשי תבות "זקן מלא רחמים". בכל יום למד תורה מתוך הכרה שאותו זקן מלא רחמים עומד ומלמד אותך תורה, ואז

דעתיק בפנימיות החכמה שמכוחה נבקע הים; זקן מלא רחמים וסופר מלמד תורה, כנגד הבינה, ה ראשונה, וכנגד עולם הבריאה. לימוד התורה בעולם השכל;

בחור כארזים בשיר השירים ובבית המקדש כנגד המדות (ז"א), ו שבשם, וכנגד עולם היצירה. אהבת הדוד לרעייה שייכת למדות, וכן מבואר באר"י שבשיר השירים שערות הזקן שחורות;

עתיק יומין, זקן מלמד תורה, בחזון דניאל, כנגד ה אחרונה, מלכות, עולם העשיה. מבואר שדרגת "עתיק יומין" מאירה בעולם העשיה. גם בים סוף היה גילוי עתיקא כנ"ל, ואכן עיקר גילוי האצילות הוא דוקא בעשיה ("אף עשיתיו" לרבות את האצילות בעשיה), ועוד יש לחלק שעל הים נגלתה גבורה דעתיק ואצל דניאל תפארת דעתיק.

והנה, שני הבחורים הם הזכרים בפרצוף, אותיות יו-ו (ורמז: **זכר** עם הכולל = **זה בחור**). ושני הזקנים הם במקום הנקבות, ה-ה, **זקן** עולה **נקבה**¹¹ (מצד חולשתו של הזקן וממילא טבע הרכות והרחמים). ולסיכום:

י-אצילות	קריעת ים סוף	גבור מלחמה
ה-בריאה	מתן תורה	זקן מלא רחמים (סופר מלמד תורה)
ו-יצירה	בנין בית המקדש	בחור כארזים
ה-עשיה	חזון אחרית הימים	זקן מלא רחמים ("עתיק יומין")

לימוד תורה מפי הקב"ה

נחזור לכך שבמתן תורה הקב"ה נגלה כסופר מלמד תורה, שהוא זקן מלא רחמים. זו המחשה לכך שלימוד תורה אמתי הוא מתוך הכרה שהקב"ה עומד מולי ומלמד אותי! אני תינוק של בית רבן היושב בכיתה ולפני עומד

התורה תהיה שמחה ומזמרת. ראינו ש"זקן מלא רחמים" במתן תורה הוא כנגד הבינה, והרי היא "אם הבנים שמחה", ברוב שירה וזמרה.

¹⁰ ישעיה נד, יג.

¹¹ נדרים פא, א.

¹² סנהדרין צט, א. ומפרש רש"י "היה מסדר למודך, אף על פי שסודר בפיו כזמר, והוא יגרום לך שתהא לעולם הבא בשמחה ובשירים".

יב וכן **זקן אהרן** = **אלישבע** אשת אהרן כנודע.

המהפכה השלישית לימוד מצוות האשה

בשנים האחרונות, הרב מלמד על ארבע 'מהפכות' גדולות בהלכות תלמוד תורה: כתיבת התורה שבעל פה, נטילת שכר על לימוד תורה, לימוד תורה לנשים ולימוד תורה לאומות העולם, כאשר היום אנו נמצאים בעיצומה של המהפכה השלישית ובראשיתה של המהפכה הרביעית.

איש ואשה שלא היו בקיאין בהלכות טומאה וטהרה¹], וזהו 'הקהל את העם האנשים והנשים והטף' [כדברי התוספות] וזהו 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם... טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחוטב עציך עד שואב מימך' כדי שידעו עבדים ושפחות פסקי המצוות מה לעשות ומה שלא לעשות. אבל לא יתכן לבחור ללמוד לבנות... אלא האב ילמוד בתו ואשתו. והשונמית הולכת ושומעת הדרשה מפי אלישע שהרי אמר 'מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת'² מכלל דבחודש ושבת הולכות".

כלומר, יש שני סוגי לימוד: א. "עומק תלמוד וטעמי המצוות וסודי התורה" ועל זה נאמר כאילו מלמדה תיפלות. ב. "הלכות מצוות" השייכות לה, שאותן חייב האב ללמד את בתו (וכן עבדים ושפחות צריכים לדעת "פסקי המצוות" אע"פ ש"אסור לאדם ללמד עבדו תורה").³ וכן הנשים הולכות "לשמוע הדרשה", שהרי מהאשה השונמית נלמד הדין ש"חייב אדם להקביל פני רבו ברגל"⁴ – דהיינו שבהקבלת פני הרב יש (גם) משום לימוד תורה וזה שייך גם בנשים.⁵ ויש לדייק שקיים

ראינו שנשים פטורות ממצוות תלמוד תורה (דהיינו מחובת הלימוד כמו שהיא בגברים), ואף נאמר "כל המלמד בתו תורה כאילו מלמדה תפלות".⁶ כעת נראה שהאשה שייכת ומחויבת בלימוד מצוות השייכות לה (ובפעמים הבאות נרחיב מה נכלל בזה).

התוספות וספר חסידים

התוספות פירשו מה שנאמר בהקהל נשים באות לשמוע – "כדי שידעו לקיים מצוה"⁷, כלומר לימוד לשם מעשה. ורבינו יונה כתב בספר היראה: "ולמד לבנותיך הלכות גדה וחלה, איסור והיתר, דברים הנוהגים בהן פן יאכילוך דבר אסור או לבני ביתם".

וכן כתוב בספר חסידים⁸ "חייב אדם ללמוד לבנותיו המצוות כגון פסקי הלכות. ומה שאמרו שהמלמד לאשה תורה כאילו מלמדה תיפלות זהו עומק תלמוד וטעמי המצוות וסודי התורה אותן אין מלמדין לאשה ולקטן, אבל הלכות מצוות ילמד לה, שאם לא תדע הלכות שבת איך תשמור שבת וכן כל מצוות כדי לעשות להזהר במצוות. שהרי בימי חזקיהו מלך יהודה אנשים ונשים גדולים וקטנים ידעו אפילו טהרות וקדשים [כמו שכתוב בגמרא "בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ. מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת

נערך על ידי יוסף פלאי, מאמר רביעי בסדרה.

א סוטה פ"ג מ"ד. ויתבאר בע"ה בפעמים הבאות.

ב תוספות סוטה כא, ב ד"ה בן עזאי.

ג מהדורת הרב מרגליות סימן שיג.

ד סנהדרין צד, ב.

ה מלכים ב ד, כג.

ו במהדורת מקיצי נרדמים הכל נמצא בסימן תתלה, ויש שם עוד הוספות דברים. וכן שם סימן תתתשכ, עיין שם.

ז כתובות כח, א. רמב"ם הלכות עבדים פ"ח ה"ח.

ח ראש השנה טז, ב.

ט ראה פ"מ ס' י תקנא באשל אברהם סקי"ב, שהקבלת פני רבו מצד שמיעת דברי תורה לא שייכת באשה, עיי"ש, אך

שהנשים צריכות לדעת את המצוות שלהן, ידיעה מעשית שלא להכשל, אלא שיש עניין בלימוד עצמו, "הקריאה והדקדוק" (וכן נראה שהנשים תלמדה מתוך הספרים. אך עניין זה לא ברור, שהרי תחילה כתב "לומר לנשים", אכן בכמה מהדורות תיבת "לומר" מוקפת בסוגריים). אך מסתבר שכוונת הסמ"ק לדקדוק בהלכות עצמן ולא לעומק המשא ומתן בגמרא ובפוסקים, ולפי זה הסמ"ק מסכים עם ספר חסידים שחילק בין "עומק תלמוד" ל"הלכות מצוות".

וכתב הסמ"ק שלימוד זה מועיל לנשים "כאשר יועיל עסק התלמוד לאנשים", ומוכיח ממה שגוי העוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול (ומבואר בגמרא שמדובר בעוסק בשבע מצוות בני נח^א). ומפשטות לשונו משמע שזכות הנשים בלימודן שוה לגמרי לזכות התורה של הגברים ב'עסק התלמוד'. אבל קשה מהגמרא בסוטה^ב, שם מבואר ש"זכות תולה" לאשה הסוטה אינה זכות התורה שלה כיון שאינה מצווה אלא זכות התורה של בעלה ובניה, ולכן צריך לומר שגם הסמ"ק לא התכוון להשוות לגמרי תלמוד תורה של אשה לזה של איש (וכן בלימוד תורה של גוי, מבואר בכמה ראשונים שאע"פ שנאמר "הרי הוא ככהן גדול" זה לשון הפלגה, שהרי כהן גדול מצווה ממש במצוות יתירות ואילו על גוי נאמר בגמרא שמקבל שכר על מצוותיו כמי שאינו מצווה ועושה^ג).

יא בבא קמא לח, א. סנהדרין נט, א.

יב סוטה כא, א.

יג ראה ב"ק לח, א, ברשב"א, שטמ"ק בשם הרא"ה ופני". תוס' ר"ד בתחילת עבודה זרה. אמנם מבואר בגמרא שם שגויים השומרים שבע מצוות שלהם מקבלים שכר כמי שאינו מצווה ועושה, וממילא גם מעלת הלימוד שלהם פחותה (כמו שרואים בגמרא שיש קשר בין עשיית המצוות שלהם ללימוד תורה שלהם), ואם כן בנשות ישראל ודאי שיש יותר מעלה כשלומדות את המצוות המחויבות בהן, ודוק.

סוג שלישי: דברים שאינם 'עומק תלמוד' (בדרך משא ומתן וכו') אלא פסקי הלכות בדברים שאינם למעשה עבור האשה, ומשמע שאין בזה איסור וגם לא מצוה.

החילוק בין "עומק תלמוד" ל"הלכות מצוות" נוגע לשוני בסגנון הלימוד (בדרך כלל) בין האיש והאשה (כפי שכבר התבאר). ועוד, עומק התלמוד הוא עיקר תורה שבעל פה שבה האדם מתעצם בדעתו לחדש ולפלפל, ואילו לימוד ההלכות עצמן הוא בדרך "כזה ראה וקדש", לא בדרך קושיות ופלפול אלא מתוך אמונה וקבלת הדברים. בהמשך לזה, לימוד פנימיות התורה שייך לאנשים ונשים בשוה, וכן תורת החסידות ('קבלת הבעל שם טוב') שייכת במיוחד לנשים – ולימוד זה הוא בדרך נוחה ונעימה יותר מעומק התלמוד.

דברי הסמ"ק

מקור עיקרי הוא דברי הסמ"ק בהקדמה לספרו "וגם כתב עוד [דהיינו, כך כתב מחבר הסמ"ק, רבי יצחק מקורביל] לומר לנשים המצוות הנוהגות להם, עשה ולא, ותועיל להן הקריאה והדקדוק בהן כאשר יועיל עסק התלמוד לאנשים, כמו שמצינו גוי שעוסק בתורה פ' וכן במצוות הרי הוא ככהן גדול להחיותו ולגדלו מכל שאר אחיו הגויים כמו הכהן הגדול שיש לגדלו משאר אחיו הכהנים ומוקמין ב' מצוות" (ודברי הסמ"ק הובאו בפוסקים' כטעם מדוע נשים מברכות ברכת התורה). מדברי הסמ"ק עולה לא רק

מדברי ספר חסידים נראה שלא כדבריו. וראה שו"ת עטרת פז ח"א ח"מ בהערות לסי' טו.

י בכמה פוסקים כתוב שמקור הדין הוא בסמ"ג אבל כבר העירו שכנראה זו טעות סופר. ויש שדייקו מדברי הסמ"ג שכתב במצוות עשה יב "מצוות עשה ללמד בנו תורה ומצוות" (וכו') ב'ספר יראים סימן רנח), דהיינו שבמצוות תלמוד תורה יש חלק מיוחד של לימוד המצוות וממילא יש לומר שחלק זה שייך גם ללמד לבנותיו.

דברי המהרי"ל

שבקיאות הרבה בדיני מליחה והדחה וניקור והלכות נדה וכיוצא בזה, והכל ע"פ הקבלה מבחוץ". וביאר החיד"א שבתשובה הראשונה כתב המהרי"ל לפי דעת הסמ"ק אך הוא עצמו מחמיר כדבריו בתשובה השניה.

ונסיים בדברי אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה (א, יד) "ומכל מקום גם הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן כמו דיני נדה וטבילה ומליחה ואיסור יחוד וכיוצא בהם וכל מצות עשה שאין הזמן גרמא וכל מצות לא תעשה של תורה ושל דברי סופרים שהן מזהירות בהן כאנשים. ובימיהם היה החכם דורש הלכות המצוות ורגילות וצריכות לכל אדם לידע אותן בלשון שמבינים הנשים ועמי הארץ מידי שבת בשבתו". כלומר, העיקר הוא שתלמדנה, וצורת הלימוד בפועל משתנה לפי הנהוג ולפי האפשרות בפועל, ואין כל מניעה שתלמדנה מתוך הספרים ו/או במסגרת לימודית כשרה (ולאו דוקא בדך 'מסורת משפחתית' כדברי מהרי"ל).

המהרי"ל מבאר^י מדוע נשים מברכות ברכות התורה. הוא נותן כמה טעמים, ואחד מהם על פי דברי הסמ"ק, ומסביר שמה שנאמר "כאילו מלמדה תפלות" זה "לא שייך אלא מתוך פלפול וסברות. ולהכי חילק הרמב"ם בין בעל פה לבכתב [דברי הרמב"ם שלימוד תורה שבכתב אינו נחשב תפלות]. והוא הדין בעל פה לכהאי גוונא, דינין והוראות בלתי טעמים ועומק סברות [דומה מאד לדברי ספר חסידים על 'עומק תלמוד']". אך בתשובה אחרת^ט כתב המהרי"ל שגם בהלכות הנהוגות בנשים שייך "תפלות" (אלא שיש נשים הלומדות בעצמן וזה בסדר) וידעת ההלכות תהיה כאשר "ילמדו על פי הקבלה [=מסורת] השרשים והכללות, וכשיסתפקו ישאלו למורה כאשר אנו רואין בדורינו

יד שו"ת מהרי"ל החדשות סימן מה.

טו שו"ת מהרי"ל קצג.

לצאת מהמחנה

"וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לְקֶרֶת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֶה וַיִּתְּצֻבּוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר". מחנה ישראל רומז למצב גבוה של מודעות נפשית, הארה אלוקית המחברת את הפרטים, אחדות הפרטים הבטלים לכלל. אבל כדי לקבל את התורה היה צריך לצאת מהמחנה, לעלות לדרגה גבוהה עוד יותר, שרש כל הפרטים באחדות הפשוטה הנעוצה בעצמות ה'. אז רואים את "הר סיני עשן כלו" ראשי תבות עולם שנה נפש (ממדי המציאות) העולים בעשן ובטלים במציאות ה' האומר "אנכי".

שיעור כ' שבט תשע"ג

עצה מלמטה ומלמעלה

בפרשת יתרו שני נושאים: עצת יתרו ומתן תורה. כל תרי"ג מצוות התורה הן תרי"ג עצות (עיטין בלשון הזהור), עצות טובות מאת ה' אלינו. אך כדי שנקבל את העצות הללו, צריך קודם לקבל עצה הבאה מלמטה. על ידי שמקבלים את עצת יתרו זוכים לקבל את עצת ה'.

שיעור כ' שבט תשע"ג

הסיפור החסידי

הרבנית חיה מושקא | ברכה מתוך אהבה

הרבנית חיה מושקא שניאורסון נולדה בכ"ה אדר תרס"א לאביה אדמו"ר הריי"צ ולאמה הרבנית נחמה דינה. בהוראת סבה, הרבי הרש"ב, נקרא שמה חיה מושקא על שם אשת אדמו"ר הצמח צדק. הייתה מסורה מאוד לאביה, ואף גלתה עמו לקוסטרומה בשנת תרפ"ז. ביום י"ד כסלו תרפ"ט נישאה הרבנית לרבי מנחם מענדל שניאורסון, לימים הרבי מליובאוויטש. לאחר החתונה התגורר הזוג בברלין, ובעקבות עליית השלטון הנאצי עבר לפריז, לניס ולארצות הברית – שם כבר התגורר אביה הריי"צ. כשנה לאחר פטירת אביה בי' בשבט תש"י, התמנה בעלה לממשיכו לאחר שסרב לכך זמן ממושך – במידה ידועה בהשפעתה. נפטרה כ"ב בשבט תשמ"ח, לאחר מחלה קצרה. בהגיעה אל בית הרפואה ביקשה כוס מים, ביצרה "שהכל נהיה בדברו" והחזירה את נשמתה ליוצרה.

מאוד, כיון שלא שלמו כבר כמה חודשים. מיד הוציאה הרבנית הצדקת חיה-מושאק מהתיק פנקס צ'קים ורשמה צ'ק על כל הסכום שחייבים, הרבה-הרבה כסף, נתנה את הצ'ק לנהג ואמרה שמחר ירוץ ויתן לאבא, ומיד יחזור ונסע, בלי שהאבא ידע בדיוק מי נתן את הצ'ק. כל זה ממדת הצניעות שהיתה בה, שלא רצתה לפרסם את עצמה יותר מדי [כנראה הסיפור התפרסם אחר כך על ידי הנהג]. כך הצילה הרבנית את המשפחה מלהזרק לרחוב. בזמן הבעל שם טוב ותלמידיו הושלכו יהודים רבים לכלא על ידי המושלים המקומיים, כשלא שילמו את דמי השכירות. הצדיקים התמסרו במיוחד למצוות פדיון שבויים, ושחררו את היהודים הללו במסירות נפש ובמאמצים גדולים. בזמננו ברוך ה' כמעט ואין מקרים רבים כאלה, אך למי שהושלך אל הרחוב קשה להתנחם בכך... הרבנית חיה מושקא הפגינה את אותה התמסרות האוהבת של תלמידי הבעל שם טוב כאשר שילמה מכיסה את כל חובה של המשפחה, וכל זאת בפשטות והצניעות האופייניות לה. פעם אחת שלחו נשי חב"ד מתנה לרבנית, ויחד איתה שלחו גם פדיון נפש. כוונתן הייתה

באחת הפעמים כשחזרה הרבנית מסידוריה הקבועים, היה הכביש חסום מסיבה כלשהי, והיה צורך למצוא כביש חלופי כדי להגיע הביתה. לאחר שיטוט וחפוש, מצא הנהג דרך, בה מעולם לא הסיע קודם לכן את הרבנית – כשקורה משהו חריג, משהו חדש, כבר יש כאן רמז להשגחה פרטית גלויה. בדרך נסיעתם נקלעו למראה לא נעים ברחוב. על המדרכה, אבא אמא והרבה ילדים קטנים וכולם בוכים, כשמתוך הבניין הסמוך יוצאים פועלים ומעמסים רהיטים על משאית. מחזה מבהיל. כשראתה זאת הרבנית בקשה מיד מהנהג לעצור, וללכת לברר מה קורה כאן – למה כולם בוכים. הנהג הלך ושאל, ונענה כי מדובר במשפחה יהודית שלא היה להם כסף לשלם את שכר הדירה. בעל הבית פנה לבית המשפט שהוציא צו לפנות אותם מהדירה, וכעת מוציאים את כל הרהיטים שלהם. למשפחה אין היכן לגור, הם ברחוב המסכנים, ולכן כולם בוכים. כששמעה הרבנית, בקשה מהנהג לחזור ולשאול כמה כסף חייבים לבעל הדירה. הנהג הלך ושאל, ואב המשפחה ענה שמדובר בכך וכך דולרים – סכום גדול ערך: יהודה הס

יהודי או להבדיל לא-יהודי. ניגש אליו החסיד ושאלו האם הוא יהודי והלה השיב שכן, ואף הוריד את כובעו וחשף את הכיפה שתחתיו. "לא רק שאני יהודי", אמר האיש לחסיד שמולו, "אלא אספר לך סיפור שמאד תהנה ממנו – רוצה?" החסיד אמר שבודאי ברצונו לשמוע, ובן שיחו פתח: "לפני הרבה שנים אמא שלי עבדה בסלון פאות מאד מפורסם, בקראון-הייטס, השכונה של חב"ד, של הרבי. פעם אחת פריידקא, בעלת הבית, לא היתה בחנות, אלא רק אמא שלי. הטלפון צלצל, וכשהרימה אותו מישהי שאלה אם פריידקא נמצאת, כי היא רוצה להזמין פאה. אמא אמרה שפריידקא לא נמצאת, אבל אני עובדת כאן, ואפשר לומר לי את הפרטים על הפאה שאת רוצה. איך קוראים לך? 'מיסים שניאורסון', ענתה האשה. האמא שלי שאלה – 'אולי את קרובה של הרבי מליובאוויטש שזה שמו?' האשה השיבה – 'כן, זה בעלי...' אמא מאד התרגשה, 'כבוד מאד גדול בשבילי לדבר איתך בטלפון'. התחילו לדבר על הזמנת הפאה, ואחר כך הרבנית שואלת אותה: 'אני שומעת בקול שלך שאת עצובה, אולי תספרי לי למה?' 'אספר את האמת', אמרה אמא שלי. 'לאחרונה לא הרגשתי טוב, ולפני כמה ימים הייתי אצל הרופא והוא אמר לי שאין לי הרבה זמן לחיות', ח"ו, רק כמה חדשים'. ענתה הרבנית בהחלטיות – 'זה לא נכון, את תתרפאי, תהיה לך רפואה שלמה, ותחיי שנים רבות!' סייס היהודי את הסיפור באומרו: 'כעת, כבר עברו הרבה שנים, ואמא שלי עברה כבר את גיל תשעים'... ברכת הרבנית התקיימה במלואה.

שיחד עם נתינת המתנה לרבנית יתנו את הפ"נ לרבי, והביאו הביתה. כשהרבי ראה שנותנים את המתנה לרבנית ואת הפ"נ לו הוא תמה – מה פתאום?! גם את הפ"נ צריך לתת לה. אם אתם חושבים שאני יכול לברך, על אחת כמה וכמה שהיא יכולה לברך. היא גם הבת של הרבי הקודם וגם צדקת גדולה בפני עצמה ולכן ודאי יכולה לברך. אל תתנו לי את הפ"נ, אלא לאשתי, וכך היה. ההבדל בין ברכתי לברכתה, הוסיף הרבי, הוא שכאשר הרבנית מברכת אין צורך לעשות כלי – כדוגמת החלטה טובה וכיוצא בזה – כדי שתחול הברכה.

בסיפור בולטת הערכתו הגדולה של הרבי לרעייתו, וגם צדקותה הגדולה שנתנה לה את כח הברכה. לא כל אחד, גם לא כל בעל ייחוס, זוכה שברכותיו יתקבלו בשמיים. מהו סוד ברכות הצדיקים? הראשון שזכה לכך היה אברהם אבינו, האוהב הגדול: כאשר אמר לו ה' "והיה ברכה", העניק לו בכך את הכח להשפיע טוב על הנזקקים לכך. מכך ניתן ללמוד שהכח לברך נובע מתוך אהבה אמיתית למתברך, ונכונות לתת לו משלך עד הקצה האחרון. כאשר הצדיק האוהב כל כך את העומד מולו, לא מסוגל לעזור לו בכוחות עצמו, נענים מן השמיים לברכתו-תפילתו ומעניקים לאוהב ואהובו את הישועה. בסיפור נוסף אודות ברכתה של הרבנית, אנו לומדים גם על רגישותה הרבה לסבלו של כל יהודי, ויכולתה לברך אף כשלא נתבקשה:

אחד מהחסידים באמריקה הלך ברחוב ועסק ב'מבצעים'. בין העוברים ושבים חלף על פניו אדם שכלל לא היה ברור אם הוא

מענות ותשובות

קבלת שכר על לימוד תורה

לגבי ה'מהפכה' בקבלת כסף על תלמוד תורה, לענ"ד היא רעה שראוי להיגמל ממנה ולא להמשיך "לכבות מאור הדת" לאורך ימים, בשונה מהמהפכות האחרות שהן לכיוון חיובי בעיני העולם. כשטענתי זאת בפני אחד התלמידים השיב לי "בפשטות, הסיבה למהפכה השניה היא שהתורה גדלה כל כך עד שהפכה למקצוע. יש ידע כה רב להקיף ולהתמחות בו, שלא ניתן להעלות על הדעת לחזור למציאות של חז"ל, שאדם עובד כסנדלר (למשל) ובמקביל הוא גם רב. להיות רב היום זו משרה מלאה, או חלקית, אבל משרה לכל דבר בהיקף השעות שלה". תשובתו לא סיפקה אותי, שכן היא גופא מה שהתורה מלמדת, שחציו לה' וחציו לכם, ואם הדבר אינו אפשרי כנראה שהרחבנו את התורה מעבר למה שהיא צריכה להיות. קראתי את ההרחבות בגיליונות 'ואביטה' ועדיין אשמח להסבר מדוע עניין קבלת תשלום על תלמוד תורה אינו דבר שצריך להיגמל ממנו. כדי להבהיר את השאלה, אצטט קטע מדברי אלוף בצבא בעבר שנראים בעיני כממחיש את הגישה הנכונה, "ראיית התפקיד הצבאי כשליחות לאומית ולא כמשלח יד – קרדום לחפור בו, עשויה לעצב בישראל מסורת נאה של מפקדים שיהיו כשליחי העם, כמחנכי דורות, במסוכנת שבשליחויות מכל הבחינות". דומני שאם נשכיל לומר כן על לימוד התורה ולא לשמר את מה שהיה הכרחי בעבר, נגדיל תורה ונאדיר. נ.ב. הרמב"ם פירש בכמה מקומות בפיהמ"ש ש'קרדום' הוא גרזן. לפי זה הביטוי "קרדום לחפור בו" משמעו להשתמש בדבר שנבנה לצורך מסוים לייעוד שאינו מתאים לו.

מענה: נפתח בדוגמה שהבאת. הרי אותן אלוף לא התכוון לשלול מהמפקדים את משכורתם... השאלה היא מהו המניע, המוטיבציה, וטענתו היא שהמניע צריך להיות תחושת השליחות ולא חיפוש מקור פרנסה. אך לאחר שמתברר שהאדם אכן עושה זאת מתחושת שליחות, ודאי שאנו נדאג עבורו לתנאים טובים כדי שיוכל להקדיש עצמו כראוי לשליחותו, זו זכותו וזו חובתנו. הוא הדין בלימוד תורה: הנקודה העיקרית ב'הכשר' המהפכה השניה היא שכוונת הלומד הינה לשם שמים ומתוך תחושת שליחות! כאשר זהו המניע, התורה אינה מהווה קרדום לחפור – שכן הלומד אינו משתמש בתורה כאמצעי. התורה היא המטרה והשכר הוא האמצעי (בלשון הפוסקים קבלת השכר היא "לצרכה" של התורה ולא "לצרכו"). הרחבת התורה היא תהליך רב-דורות, החל מהמשנה והתלמוד דרך הראשונים והאחרונים ועד ימינו אנו – התרחבות שהיא בעצם טבעה של תורה שבעל פה "מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פרין ורבין" (חגיגה ג, ב), ויותר מכל אנו מאמינים שתהליך זה עצמו נעשה בהשגחה אלוקית מופלאה. במקביל ממש, מתרחב ומתפרט הידע האנושי עוד ועוד (כאשר חכמת הטבע וחכמת התורה נובעים זה לעומת זה, ואמורים להתחבר, כמוסבר בספר איחוד התורה והמדע). כשם שאין טעם לוותר על טכנולוגיה ומחשוב ולחזור לימי הביניים, כך אין טעם לוותר על העושר העצום של התורה שהתפתחה (אם כי בהחלט יש לדאוג שלא 'ללך לאיבוד' ונטבע בים של פרטים כשאנו שוכחים את העיקרים). ממילא

טיפול הומואופתי

לאחרונה נודע לי שהרב מתנגד לטיפול הומואופתי. משפחתי נעזרת בטיפול כזה מזה שנתיים וחשה הטבה, ומכיון שאני לפני לידה אני גם חוששת להפסיק את הטיפול הנוכחי. אשמח להכוונת הרב.

מענה:

איני ממליץ לכתחילה על טיפול הומואופתי, לפי השיטה הקלאסית, מפני שהיסודות שלה בנויים על פי ניתוחי מלים ומונחים בשפה זרה, לא לשון הקדש, שפת הבריאה (בריאות) האמיתית, ומפני שעברו דרכי מקרים שטיפול זה הזיק בפועל. תרופות 'הומואופתיות' לא לפי השיטה הקלאסית יכולות להועיל במקרים מסוימים ואין לי התנגדות אליהן. בכל אופן, אם התחילו בטיפול מסויים וזה הטיב ללא נזק, אפשר להמשיך. כדאי מאד לשמוע את שני הסמינרים שלנו בנושא הומואופתיה, ואיך שבעקרון, לאחר הברור הנכון, זוהי רפואת העתיד.

יש הכרח ב'התמחות מקצועית' בתורה, כמו שהיא נדרשת בכל תחום מודרני. זו גם הסיבה שאין בדבר חילול השם, שהרי מקובל מאד שמי שעוסק בתחומי הדעת מקבל מלגה/תמיכה כדי שיוכל להתמסר למחקר וכדו'.
אכן ישנם יחידי סגולה בכל דור שדבקים בהדרכת הרמב"ם כפשוטה – כפי שהובא במדור הסיפור החסידי בשבוע שעבר, שהצ"צ ורבי נחמיה מדבורבנה רצו לעשות כן, ורבי נחמיה אף התמיד בזה עד סוף ימיו – אבל אין זו הדרך לרוב ככל לומדי התורה.
לכן המהפכה **בכללותה** היא חיובית ולא לחנם היא התקבלה בהסכמה רחבה ביותר של גדולי ישראל, כאשר ההדגשה היא באמת על לימוד תורה מתוך תחושת שליחות, כמו שהדריך הרבי מליובאוויטש (ובהחלט יש גם תופעות חברתיות הצריכות תיקון, ראה מאמר 16).
נב. לגבי הערתך על "קרדום": ראשית, כיוונת לדברי הנצי"ב (מרומי שדה נדרים סב, א, עין שם). אמנם, ראה משנה כלים כט, ז ובפירוש הרמב"ם שם על קרדום "שמעדין בו את האדמה כדי לזרעה".

עצה ומעמד

יתרו רואה שהעם עומד על משה מבקר עד ערב, והוא מציע מערכת היררכית, פירמידה נכונה, שאז "וַיִּכְלֹתָ עֲמֹד". זו מערכת מלכותית המסדרת את המעמדות בעם, משה המלך, שרי אלפים וכו', וכך ניתן להגיע למעמד הר סיני. מעצת יתרו למעמד הר סיני, "אין מלך בלא עם" ראשי תבות עצה מעמד. **עצת יתרו = יסוד היסודות ועמוד החכמות** (פתיחת הרמב"ם) = 4 פעמים אין מלך בלא עם.

רמז בפרשה

מתמטיקה בפרשת השבוע

אם כן כדי למצוא את המספר הבא אחרי 2495 נוסיף 1118 ונקבל 3613 והוא ההשראה של 43 (43^2 ו- 42^2). והנה סכום ארבעת המספרים הראשונים בסדרה – 259, 1377, 2495 ו-3613 – עולה 7744 או 88^2 .

המספרים שבין כפולת אלהים לכפולת הו' הם במהותם ממוצע המחבר את מעשה בראשית (אלהים) עם מעשה מרכבה (הו') – סוד עשרת הדברות. הקשר בין עשרה מאמרות לעשרת הדברות נדרש על הפסוק "עֲשֶׂהָ עֲשֶׂהָ הִפֵּךְ וגו'" (במדבר ז, פו). המספרים הללו מעלים את שם אלהים דעשרה מאמרות אל "רַכֵּב אֶ-לֹהִים רַבְתִּים אֶלְפִי שִׁנְאָן" (תהלים סח, יח) שהם צבאות הו' של מתן תורה עד שא-להים עולה ונכלל ברכב של שם הו' בסוד, "אֲנֹכִי הו' אֶ-לֹהֶיךָ" (וכן, שם **צבאות** הנ"ל שווה ה פעמים הו' אֶ-לֹהֶיךָ של הדבר הראשון ועוד הו' אֶחָד של שמע).

האם ישנם מספרים להם תכונה הפוכה, דהיינו שהמספר לפניהם הוא כפולה של 26 והמספר אחריהם כפולה של 86? נמשיך את הסדרה הלינארית למטה ונמצא שלפני 259 בא 859-. אם 'נחליט' את המספר השלילי ונהפוך אותו לחיובי התופעה תתהפך. שכן, לפני 859 בא 858 כפולת 26 ואחריו 860 כפולת 86, וכך הלאה.

נשלב את שתי הדרכים יחד ונקבל שכל המספרים הטמונים בין כפולה של הו' וכפולה של אֶ-לֹהִים הם:

3613 3095 2495 1977 1377 859 259
והפרשים הם של 600 ו-518 לסירוגין, שסכומן 1118, וזו חלוקה חדשה ומשמעותית של "שְׁמַע וגו'" לאותיות שש שבה ולשאר האותיות.

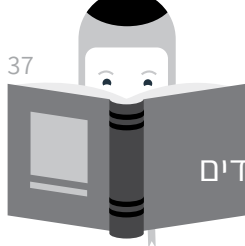
לשון הדיבר הראשון: "אֲנֹכִי הו' אֶ-לֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עַבְדִּים" (שמות כ, ב) וערכו 2495 שהוא 5 פעמים 499, כאשר 499 הוא ערך השם **צָבָאוֹת**, וממילא צבאות ברצוא ושוב (**צ צב צבא צבאות באות אות ות**) שווה 2495. (ביצי"מ יש צבאות הו', אך כאן התורה רומזת לשם הקדוש שיתגלה רק על ידי חנה הנביאה אם שמואל כו' – כל הנושא של באתי לגני השנה והשיעורים על זה).

ידוע שערך "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הו' אֶ-לֹהֵינוּ הו' אֶחָד" (דברים ו, ד) שווה 1118 והוא המספר הראשון שהוא כפולה הן של הו' והן של אֶ-לֹהִים. והנה, 2495 הוא המספר שבין 2494, כפולה של אֶ-לֹהִים (29 פעמים אֶ-לֹהִים) לפניו, ובין 2496 כפולה של הו' (96 פעמים הו') אחריו.

והנה, המספר הקודם שאחריו כפולה של הו' ושלפניו כפולה של אֶ-לֹהִים הוא 1377 (אֲנֹכִי פעמים טוב, וכן פרשת יתרו היא הפרשה ה-טוב בתורה, "אין טוב אלא תורה") שנמצא בין 1376 (16 פעמים אֶ-לֹהִים) ו-1378 (53 פעמים הו').

המספר הקודם הוא 259 (רְאוּבֵן 7 פעמים הֶבֶל של מעשה בראשית) שבין 258 ששווה 3 שמות אֶ-לֹהִים ובין 260 ששווה 10 פעמים הו' (והם מוחין דקטנות ושני עטרין דדעת דגדלות).

והנה פלא, ההפרש בין כל שני מספרים מהסוג הזה (בין 2495 ל-1377 ובין 1377 ו-259) הוא 1118 בעצמו (המספר הראשון שהוא כפולה של הו' ושל אֶ-לֹהִים וערך "שמע וגו'")! – קשר פלאי ביותר בין הדיבר הראשון וקריאת שמע שבהן שתי המצות הראשונות של יסודי התורה: אמונה בה' והמצוה ליחדו. יוצא שסדרת המספרים הנ"ל הנה סדרה בדרגה ראשונה – סדרה לינארית שבסיסה 1118!

דרכי קבלת התורה

הלמוד לא התענגו בשום דבר אחר. עוד דף ועוד דף. לכאורה – נפלא.

המגיד ממעזריטש הבחין בעלוי הצעיר והתמלא חשש. מרב התלהבות בלמוד עלול הבחור הצעיר לשקע בעצמו. התורה אינה חכמה רגילה, היא רצונו וחכמתו של ה', אסור לשפח את מי שנתן אותה. החכמה העמקה שבה והסברות שמעלים תוך כדי הלמוד בה מרתקים את הלומד, עד שהם עלולים להפוך אצלו את הטפיל לעקר. מהו הטפיל? הספוק מהשגים ומכמות ההספק שנלמדו.

בסופו של יום למוד עמוס ומפנה הלב מענדלי, הצעיר המכשור, כשהכובע שלראשו שמוט על צדו בזיחות. המגיד נגש אל הצעיר ופונה אליו בשאלה: "בחור, כמה דפים הספקת ללמוד היום?" "שבועה", משיב מענדלי בהנאה לא-מסתרת. "אם כן", עונה לו המגיד בשאלה, "אם לאחר שבועה דפים נשט לו הכובע על צדו, כמה דפים צריך בחור ללמוד כדי שהכובע ירד מעל ראשו לגמרי?". שאלתו של המגיד הפתה בבת אחת בצעיר. לפתע הוא תפס כמה רחוקות פגותיו מדבקות אמיתית בה,

בפרשה שלנו מתרחש המעמד הגדול ביותר – מתן תורה. ה' ירד על הר סיני בקולות וברקים ונתן לנו את התורה. ואנחנו? האם קבלנו אותה?

אם נדלג ארבעים יום, או חמש פרשות קדימה, נקרא על חטא העגל, שמלמד אותנו את התשובה לשאלה. שם מתברר כי ה' אמנם נתן לנו את התורה אבל אנחנו לא קבלנו אותה כפי שהיה ראוי. עבדה, אפלו את שני הדברות הראשונים – "אנכי ה' אלקיך" ו"לא יהיה לך אלהים אחרים" – אותם שמענו בעצמנו מפי הגבורה לא הצלחנו לקיים. רק כעת פרחו נשמותינו מעצמת הקדשה שהתגלתה במעמד הר סיני וכבר אני רוקדים סביב עגל מסכה! פנראה שבשביל לקבל את התורה כראוי צריך להיות מוכנים.

כמה דפים הספקת?

על רבי מנחם מענדל מניטבסק, גדול תלמידי המגיד ממעזריטש וממשיכו, מספר הספור הבא: עוד בהיותו בחור צעיר התבלט בכשרונו הגדול. 'עלוי' מיחד. בכל שעות היום היה רכון על גמרתו ולומד בהתמדה רבה. מלבד

נותן התורה. וכך דבק במגיד ממעזריטש והפך לגדול תלמידיו.

מחבר התורה

התורה מזהירה אותנו במקרים של הצלחה מסחררת בעסקים ובצבירת ממון מפני האפשרות לשכח את ה'."וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל". האדם העמל עלול לטעות ולחשוב כי הצלחתו היא אף ורק פרי מאמציו. טרחתו, עמלתי, צברתי, ולכן כל מה שבידי – שלי ומכחי הוא. גם בלמוד התורה קיים חשש דומה. הרעיונות המבריקים שעולים במוחו של הלומד והידע הרב שנצבר בראשו עלולים להטפח ממנו את נותן התורה. החכמה העמקה שבה הפכה להיות ככל חכמה אחרת, כמו למוד חשבון.

מהו היחס הנכון ללמוד? מלימד אותנו הבעל שם טוב הקדוש: "תורת ה' תמימה משיבת נפש". מתי התורה משיבת נפש ומחיה את האדם באמת? כאשר היא "תמימה". בדרך כלל אנו מפרשים את המלה 'תמימה' – שלמה. פלומה, אין להסתפק בלמוד חלקי בתורה, אלא עלי לשאף תמיד ללמוד ולהקיף את כלה – חמשה חמשי תורה, כד ספרי הנ"ל, ששה סדרי משנה, אלפי דפי התלמוד, כל הלכות השלחן ערוך ועוד ועוד. הכל. ראיתם פעם קלב שרוכן ומלקק מים מתוך הים הגדול? כמה זמן יקח

לכלב לשתות את מי הים? נו, באמת. הוא לעולם לא יסיים, כי כמות המים היא אין סופית ביחס למה שכלב מסגל לשתות, גם אם יעשה זאת במשך כל ימי חייו. ומה הקשר אלינו? כי כך מפרש הבעל שם טוב את הפסוק שלנו: התאר "תמימה" ביחס לתורה נאמר מתי ש... עדין לא התחלתי לגעת בה. בהמה 'תמימה' הראויה לקרבו היא זו שנותרה בשלמותה ללא כל מום ופגע. וכך גם התורה: גם לאחר שלמדתי ממנה עוד ועוד – זה לא אומר שהתחלתי להבין אותה. מדוע? כי החכמה שבה היא אין סופית, "רחבה מני ים". לתורה יש אותה תכונה של מי שנתן אותה – היא אין סוף. גם מה שהצלחתי להבין מתוכה הוא רק אפס קצהו של אותה חכמה. בלמוד כזה אני תמיד נשאר עם טעם של עוד. זה נקרא שהתורה "משיבת נפש".

תורה באפן למוד כזה נקראת **מתנה**. מתנה אינה דבר שעמלתי להשיגו, אלא קבלתי אותו ללא כל מאמץ מצדי. סתם כך, כי מצאתי חן בעיני מי שנתן לי אותה, ולעולם לא אדע על מה ולמה.

ירשה ואלקו

לפעמים נקראת התורה **ירשה**, לא מתנה, כמו בפסוק המפרסם "תורה צוה לנו משה מורשה". מה ההבדל בין ירשה למתנה? על שתיהן לא עמלתי בלחות עצמי, שתיהן נתנות לי ללא כל תמורה או

ישראל! התורה היא רכושנו הבלעדי,
אותו ירשנו מאבינו, אב הרחמן, לפי
מדת הצדק הישר. נכון, לא בזכות
מעשינו או מעלתנו זכינו וקבלנו אותה,
אבל הבחירה לתת לנו היא המתבקשת.
אבל מה? אסור שנשפח! אחרי הכל,
על למוד התורה יש לעמל. "יגעתי
ומצאתי - תאמין". התורה אינה רק
ירשה או מתנה שנקנית לנו ללא עמל
וטרח. איך למדנו בפרקי אבות? "התקן
עצמך ללמוד תורה שאינה ירשה לך".
התורה היא כמו חפץ יקר שרכשתי,
"לקח טוב". כמו במסחר טוב, גם התורה
היא עסק מניב, שצריך לטרוח כדי לזכות
בו. "אדם אכל פרותיהם בעולם הזה
והקרו קצת לעולם הבא".
שנזכר לתורה של מתנה, של ירשה
ושל עמל!

שבת שלום ומברך! **רז**

מאמץ. ובכל זאת קיים הבדל בין השתים.
כאשר אני מקבל מתנה אני לא חושב
שהיא מגיעה לי בזכות מסימת. קבלתי
אותה רק בגלל רצונו הטוב של מי שנתן
לי אותה. אני אסיר תודה ומרגיש כי לא
מגיע כלום. המתנה הנה חסד חנם עבירי.
לעמית זאת, בן שירש את אביו מרגיש
אחרת. הוא לא חושב שכספו ורכושו של
אביו אמורים לעבר לידים זרות. אכן, לא
אני טרחתי ולא עמלתי עליו, אבל ברור
שאני אהיה הראשון שניזכר לקבל את
הרכוש. אני הבן ולכן מגיע לי! כאשר
אדם מקבל ירשה גדולה, שלא טרח ולא
עמל בה, הוא חש שמחה עצומה והפרת
תודה גדולה כלפי מי שהוריש לו אותה,
אך ביחס לאנשים אחרים הוא מרגיש כי
הפעלות שלו היא הדבר ההגיוני והצודק
ביותר.

ומי הם בנני של ה' אנחנו, עם

שאלת השבוע:

כיצד מפרש הפעל שם טוב את הפסוק "תורת ה' תמימה משיבת נפש"?

בין הפותרים נכונה גרל משחק קפקסה.

תשובות יש לשלח לדא"ל maosime@gmail.com או בטלפון 079-9211452

עד יום ב' הקרוב.

הפרסיס בחסות:

צעצועי רונפלד

יפו 34 ירושלים | טלפקס 02-6240854

"סימנים עשה".

המסורה העושה סימנים בתופעות
שונות בתורה, סופרת פסוקים,
ולעתים אף מילים או אותיות, ובעיקר מציינת ומונה הרבה תופעות חשובות החוזרות
במקומות שונים בתנ"ך, היא לא רק 'סגולה לזכרון' ולשימור המסורת (מה שיכול להיות פס
כחשוב פחות בעידן המידע-הנגיש שלנו). המסורה היא עדות לאהבת התורה, הגורמת
לחבב כל פרט בה ולספור אותו כמונה מעות ("למה נקראו הראשונים סופרים? שהיו סופרים
כל אותיות שבתורה"), ובעיקר לרגישות הנדרשת ביחס לכל פרט בתורה. תשומת הלב
לתופעות מעין אלה שמסורה מציינת פותחת פתח להשוואות והתבוננויות — ברמת הפשט,
הדרש והרמז — וכשמוסיפים על כך גם את קומת הסוד נחשפים מבנים קבליים פנימיים
והקבלות בין התופעות השונות.

השיעור המרכזי השבוע, על שני חלקיו, ממחיש זאת היטב. החלק הראשון מעמיק להתבונן
בשבע הופעות של עץ החיים בתנ"ך, תוך העמקה בלימוד מפשט הפסוקים לצד ניתוח
המבנה שלהן — לפי הסוד ובהקבלה לשבעת המינים — וחתומה ברמז-עצמי מופלא
ה'מוכיח' את שלמות המבנה. החלק השני מבוסס על התבוננות-יסוד כזו במדרש, המונה
עשר ירידות של ה' לעולם. השיעור הנוסף הקצר מבוסס על סימן פסוקי פרשת יתרו,
וממחיש את העומק שניתן לדלות מסימן סתמי-לכאורה.

מעוניין להפיץ את **ואביטה** במקום מגוריך?

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?

שלח מייל לכתובת: **itiel@pnimi.org.il**

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון במספר **079-9211452**

או במספר **02-5434297** — המספר פתוח לניידים כשרים.

לפניות בנושא העלון: **052-4295164**

pnimi.org.il